

Heemkundige kring v.z.w. "de Semse"

Erfgoednis "de Semse"
Schoolstraat 13/1 1980 Zemst
27ste jaargang
1ste trimester 2011
secret: Vredelaan 48 1982 Zemst
tel: 00.32(0)15.62.87.40
colette.vanderbeeken@pandora.be

Colofon
De Semse kroniek
27ste jaargang
Januari-februari-maart 2011

Heemkundige kring "de Semse" vzw
Vereniging zonder winstgevend doel
Opgericht in juni 1985
Ondernemingsnummer: 432.094.418
Bibliotheek/wettelijk depot: 27982

Erfgoedhuis "de Semse"
Schoolstraat 13/1 1980 Zemst
Secretariaat: Vredelaan 48 1982 Zemst (Weerde)
Tel: 00 32 (0) 15 62 07 40
e-mail: colette.vanderbeken@pandora.be
www.bloggen.be/desemse
www.Zemst.be

Norbert Van Eyken, erevoorzitter
Mannaerts Fons, erevoorzitter

Buelens Paul, bestuurslid
De Blander Walter, bestuurslid
Debroeck Roger, bestuurslid
Gooris Louis, bestuurslid
Jacobs Willy, bestuurslid
Lambrechts Agnes, bestuurslid
Minnes Alida, bestuurslid
Vanderbeken Colette, bestuurslid
Vermeulen Marie-Louise, bestuurslid

Verantwoordelijke genealogie/paleografie
Lambrechts Agnes
Loosen Libert
Redactie-secretariaat: Vanderbeken Colette
Tekeningen: Nees Axel
Fotografie: Mannaerts Fons en Minnes Alida
Blog: Van der roost Hugo
Digitaal fotografie: Loosen Libert en Van der roost Hugo

Lidmaatschap	€ 20
Steunend lid	€ 40
Advertenties	€ 50

BE38 0012 1836 6072

(adverteerders ontvangen gratis de Semse kroniek)
Het lidmaatschap geeft recht op: de Semse kroniek x 4
De nieuwsbrief x 12
Toegang tot voordrachten, lezingen, tentoonstellingen, enz.
Verantwoordelijke uitgever: heemkring "de Semse" – Vanderbeken Colette D/2006/2.
De auteurs zijn verantwoordelijk voor hun publicaties.

Woord vooraf.

OPZIJ, OPZIJ, OPZIJ!

Na weken van grijs, sneeuw, kou, regen en wind, komt de lente naderbij. De krokussen, narcissen steken hun hoofd boven de grond.

De krokus staat symbool voor blijdschap, vreugde en positief in het leven staan. Het zijn lente "*boden*"

De symboliek van de narcis is het zinnenbeeld van een zelfbeschouwing en een in zichzelf gekeerde en onafhankelijke houding. De narcis is een symbool van zelfbehagen, zelfingenomenheid, ijdelheid en ook van de dood.

De geur van de bloem veroorzaakt slaperigheid, wat ook in de naam van de plant tot uiting komt: het Griekse "*narké*", slaap.

Narcissus was ook de naam van de mooie Griekse jongeling die verliefd werd op zijn spiegelbeeld in de vijver; uit wanhoop omdat hij zijn andere ik niet kon bereiken, kwijnde hij weg en stierf.

Inhoud.

- ❖ Pastoor Eugenius Joannes Maria Van Aertselaer te Elewijt.
- ❖ Architect Laurent Benoit Dewez, heer van Steen, Attenvoorde en Overbeke.
- ❖ Nacht van de geschiedenis – 22 maart 2011 met als thema "FEEST".
- ❖ François de Tassis, stichter van de post in Europa.
- ❖ Een beroemd Belgisch Staatshoofd, Jean Baptiste van Brouhoven de Bergeyck.
- ❖ Kermis

Pastoor Eugenius Joannes Maria Van Aertselaer te Elewijt.

Roger Van Kerckhoven

Tegen de buitenmuur, linker kruisbeuk, westzijde, staat de grafsteen van pastoor Joannes Maria Van Aertselaer.

“Hier rust in vrede de Eerwaarde Eugenius Joannes Maria Van Aertselaer, geboren te Hoogstraten den 22 augustus 1832, gedurende twee en twintig jaar pastoor van Elewijt en daar godvruchtig in de heer ontslapen den 1ste februari 1894. Heer wees zijn ziel genadig”.

Het verhaal van de inhaling gezien door een wandelaar.

Inhaling van den Zeer Eerwaarde heer Eugenius Joannes Maria Van Aertselaer als pastoor van Elewijt.

Donderdag namiddag, 25 januari 1872, heeft te Elewijt de plechtige inhaling plaats gehad van hunnen nieuwe pastoor, den Zeer Eerwaarde Heer Eugenius Joannes Maria Van Aertselaer, vroeger onderpastoor van Sint-Rochus parochie Antwerpsesteenweg te Molenbeek bij Brussel.

Die dag zal lang in het geheugen van de Elewijtenaren blijven; en niet zonder reden, want de inhaling was een van de schoonste die wij in ons leven hebben bijgewoond. Geheel het dorp was gevlagd, en op vele plaatsen prijken verzen en jaarschriften. Daar wij ter plaatse waren, hebben wij er hier en daar enige uitgeschreven die wij hier laten volgen.

Op de pastorij, die aller-prachtigst versierd was, stond:

aChtbare zieLherDer, leef hier Lang, aLtoos
gezond in De pastorIJ Van eLeWIJt

Recht over op een gesloten huis las ik:

Hier is de woonst van eenen vent
Als steenman staat hij wijd bekend
Maar 't is van hem niet wel gedaan
Op zulk een dag van huis te gaan.

Dan stapte ik door de lange rei mastenboompjes, dien van den ingang der gemeente tot aan de kerk geplant waren, verder het dorp in, links las ik:

Peeters hier schiet uit zijn vel:
Zijn wederhelft zeer rap en snel
Wil voor hem niet ten achtren staan
Zij heeft vandaag de broek eens aan.

Wat verder;

Hier woont een koddig, drollig man
Hij roept zoo luid als hij maar kan
Lang leve d'Heer van Aertselaer
Al wat ik zeg is altijd waar.

Voort wandelend, troffen wij op twee huizen de volgende jaarschriften aan:

Op 't eene:

WIJ WensChen Den nieUWen herDer GeLUK en profiCiat

Vree zij hij in eleWIJt zo Ven (?) Dat!

Op 't ander:

Lang LeVe eUgenIUs Van Aertselaer aLs herDer Met al zIJne sChapen.

Op het huis van de koster stond:

JUIht InWoners Van eLeWIJt, Uwen herDer zal en WIL U geLUkkig Maken!

Wij hebben nog uitgeschreven links en rechts:

sChapen JUIcht nu aLLen: WeLkoM herDer!

zIJ aLLen WeLkoM! Lofbare en Lang geWensChte herDer

VoorWaar Veel geluk eleWIJt Met Uwen

geWensCHten herDer eUgeen Van aertselaer!

getroUWe sChaapjes, Lange Jaren zult gij Met Uwen

herDer in rust geLUkkig leven.

Op de verdere wandeling:

Mie dat is een goede sloor

Gerieft voor boeren en pastoor

Haar waar is fijn, de winst maar klein

Zoo moet het in dees eeuw toch zijn.

De vlegel vandaag van kant

Nog werk met schup op veld of land

Ik moet den pastoor tegen gaan

En trek mijn beste jas dan aan

Om met den pastoor wel te staan.

Recht over de kerk:

August Van Campenhout, herbergier

Recht over de kerk, is ook barbier

Scheert van den neus tot achter d'oor

Den boer, den burger en pastoor.

Aan de kerk gekomen, las ik op het buiten portaal:

sanCtUs hUbertUs De CaeLo seMoer patroCIneUr pastor!

De gevel van de kerk was fraai versierd en meer dan een vaan wapperden op den toren. Ik trok dan de kerk binnen. Wat was ik verwonderd op een dorp zo'n schoone kerk te vinden! Wat was zij schoon met festoenen, cartels, wimpels enz... nu opgeluisterd! De choor bijzonder was prachtig: men zag er aan de ingang twee rijke standaards, die eenieders bewondering verwekten. Boven het hoog altaar las ik:

saCrifiCans rostlam reCordanitUr bonl popULI SUI.

Op den biechtstoel van den nieuwen herder:

Longe erranbUnDas (?) oVes Letans alcDoVILe reDUCet.

Op de preekstoel :

novUs paroCaUs DoCtrInae pasULIs pasCet gregeM.

Het was rond 1 ure: ik hoorde den trommelman roebedoebedoeb slagen, en weinig tijd daarna stond heel Elewijt op de been. Van de omliggende dorpen Per, Weerde, Campenhout enz... was ook eene groote menigte volks naar Elewijt gekomen om de inhaling bij te wonen. Eene prachtige ruiterschaar, de gilde van Sint-Hubertus met groene wimpels, waren den nieuwen herder tot aan het zwart land tegemoet gereden.

De stoet werd geopend door de schoolkinderen met den onderwijzer aan het hoofd; dan volgden de verschillende genootschappen, gilde enz., de harmonie van Elewijt, het gemeentebestuur, de kerkenraad, en de geheele konferentie van Brussel die, met nog een groot aantal vrienden en kennissen, zoo geestelijken als wereldlijken, van Brussel naar Elewijt gekomen waren om met hunne tegenwoordigheid de plechtigheid op te luisteren.

Geschoten werd er genoeg gedaan: het kanon dreunde gedurig. Om twee uur dertig kondigde het klockgelui de aankomst van den nieuwen herder aan, die langs den steenweg van Hofstade kwam aangereden met zijne twee getuigen de E.H. Heer Michiels, pastoor van Sint-Rochus en den E.H., broeder van den nieuwen herder, priester der Chinese zending te Scheut bij Brussel.

Bij het uitstappen werd den nieuwen pastoor verwelkomd door den onderwijzer die hem eene welgepaste toespraak deed, waarop de herder in korte doch welgevoelde woorden antwoordde. Een weinig verder nam de burgemeester het woord, die den nieuwen herder welkom wenschte in de gemeente van Elewijt, waar hij hoopte in vrede en geluk te mogen voortleven gelijk hij dat gedaan had met zijnen diepbetreurde voorzaat. De nieuwe pastoor antwoordde hem bedankende voor zijne gode wenschen, dat hij ook niets vuriger verlangde dan met de wereldlijke overheid in vrede en goede overeenstemming te leven, en dat hij verzekering gaf dat van zijnen kant nooit hiertoe iets ontbreken zou.

Alvorens de stoet zich in beweging zette werd de nieuwe pastoor nog verwelkomd door eene deputatie van oude vrienden van Gheel, waar Van Aertselaer zoveel goeds gesticht heeft en zoo schoone herinneringen heeft nagelaten. Dan werd onder het spelen der harmonie de nieuwe herder naar de pastorij gebracht, waar hij bij het inkomen verwelkomd werd door de president van den kerkenraad. In de pastorij wachtte de E.H. deken van Steenockerzeel, die den nieuwen herder moest inleiden en de eerwaarde heeren der konferentie van Elewijt. Nadat den nieuwe pastoor roket en stool had aangedaan, trok de stoet naar de kerk tusschen eene dicht opeengepakte menigte die natuurlijk nieuwsgierig was om den nieuwe pastoor van Elewijt te zien.

Aan de kerk bood den E.H. onderpastoor het gewijd water aan, en deed eene welgevoelde aanspraak waarop de pastoor in korte maar wel gepaste woorden antwoordde. In de kerk gekomen begon aanstonds de plechtigheid: de E.H. Deken las de inleidingsbrieven af, waarna de nieuwe pastoor de gewone geloofbelijdenis en eed deed. Dan werd hij geleid naar het vunt, de biechtstoel en predikstoel; waarna de E.H. Deken den predikstoel beklom en in korte maar wel gevoelde woorden de plichten uiteen deed van den herder voor zijne schapen, en die der schapen voor hunnen herder. Hij zegde hoe de herder het woord Gods moest verkondigen, de H. Sacramenten komen ontvangen enz... Hij zegde aan de inwoners hoe zij hunnen nieuwe herder moesten gehoorzamen, gelijk aan Christus zelve, wiens plaatsvervanger hij was, hoe zij eindelijk hunnen geestelijken vader

moesten beminnen en liefhebben, gelijk kinderen hun natuurlijke vader beminnen. Na deze aanspraak ging de nieuwen herder naar het hoogaltaar weder, deed de choorcap aan, begon dan met ontroerde maar zware stem den lofzang "Te Deum", die door de geestelijkheid in de choir gezeten met de zangers van het hoogzaal beurtelings werd voortgezongen. Na de lofzang ter ere van den H. Hubertus, zong een der vrienden van den nieuwen pastoor, die van Brussel was gekomen, een schoonen lofzang die meesterlijk door dien baryton werd uitgevoerd. Dan was de plechtigheid in de kerk ten einde. Na in het sakristij de priesterkleeding te hebben afgelegd, verliet de lange rij geestelijken de kerk en begaf zich naar de pastorij. Het was moeilijk om door het volk te geraken, men kon letterlijk op de hoofden gaan.

Op de pastorij werden nog verschillende heildronken voorgesteld, door E.H. Michiels, pastoor van Sint-Rochus, die het verlies van E.H. Van Aertselaer betreurde; door de heer burgemeester die hem van harte welkom wenschte; door E.H. Lauwers, president der konferentie van Brussel, die zijn vertrek betreurde, doch die hoopte nog dikwijls naar Elewijt te komen, bijzonder met den jubilé van 25 jaren, die hij wenschte aan den nieuwen herder. Er werd dan menig airke gespeeld, menig liedje gezongen tot 6 uren 's avonds; rond 7 uren begon de verlichting die algemeen en overschoon was, waarna een prachtig vuurwerk werd afgesteken tot sluiting van de plechtigheid, die onder alle opzichten overheerlijk mag genoemd worden. De armen der gemeente werden niet vergeten: den nieuwen herder had eenen rijke uitdeeling van brood besteld. Eenieder dan was verheugd en verblijd: de schoone dag der inhaling van den nieuwen pastoor zal lang in het geheugen der inwoners van Elewijt geprent blijven, en wij, wij roepen eens wat wij van dien dag uit ganscher harte zoo dikwijls met de inwoners van Elewijt riepen:

LANG EN GELUKKIG LEVE DE NIEUWEN PASTOOR VAN ELEWIJT!

Bron: integraal artikel uit "de Mechelse Courant" van zondag 28 januari 1872.
Archief SAM (stadsarchief Mechelen)

Commentaar.

De Mechelse Courant was een pro-katholieke krant die wekelijks, op zondag verscheen. De voorpagina van de krant die uit 4 pagina's bestond, was geheel gewijd aan politiek. In 1872 waren de spanningen tussen katholieken en liberalen zeer hoog opgelopen. Het antiklerikalisme van de liberalen werd wekelijks op de korrel genomen. De krant verdedigde het traditioneel katholicisme. De inhaling van een pastoor uit de omgeving werd tot in de details verslagen. De grote belangstelling moest bewijzen dat onze bevolking nog steeds traditioneel katholiek was en tegelijk dat het liberalisme op het platteland niet thuis hoorde. Ik vermoed echter dat de verslaggever de politieke toestand in Elewijt niet kende. Elewijt was al vanaf het einde van de 18de eeuw een liberaal bolwerk. Dat wil niet zeggen dat de Elewijtse politici antiklerikaal waren. Dokter, notaris, burgemeester, onderwijzend personeel (soms) had meestal een goede relatie met de pastoor. Officiële vertegenwoordigers hadden het niet moeilijk met traditionele vieringen als processies en bedevaarten, die in Elewijt eeuwen plaats vonden. Zolang de pastoor niet openlijk tegen de liberalen preekten, roerden ze niet.

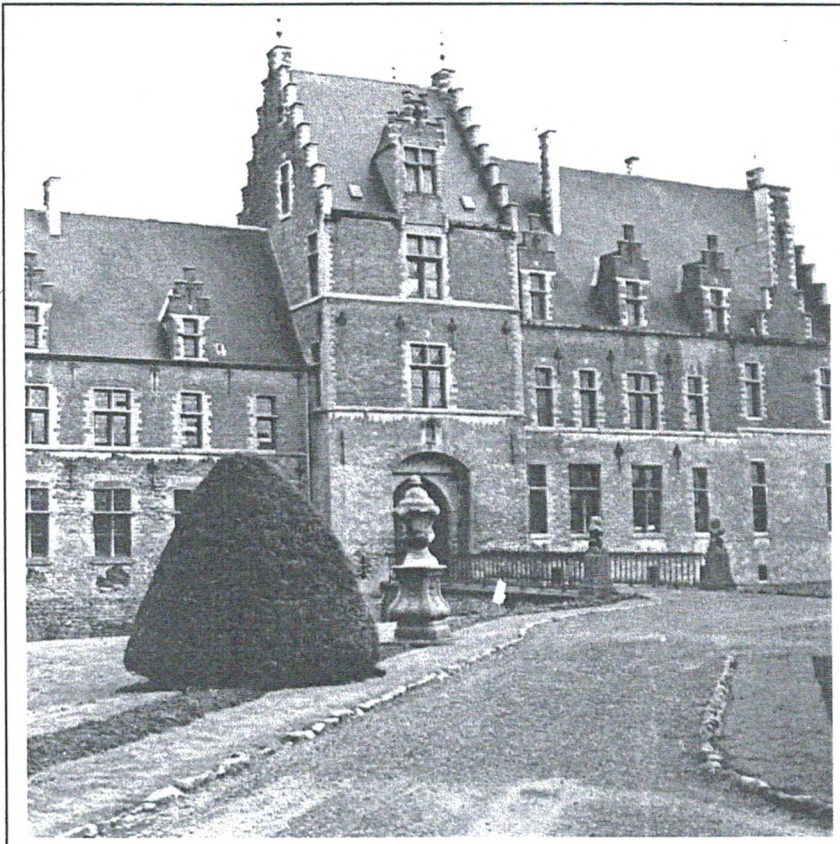
Voor de katholieken waren er in die perioden mensen en burgers: katholieken en liberalen. Burger was een spotnaam geworden. Het valt niet op maar ook in dit artikel worden "burgers" vermeld.

Voor de lezers van vandaag is dit een enig artikel over het inhalen van een pastoor in de 2de helft van de 19de eeuw en dat in een parochie uit Zemst.

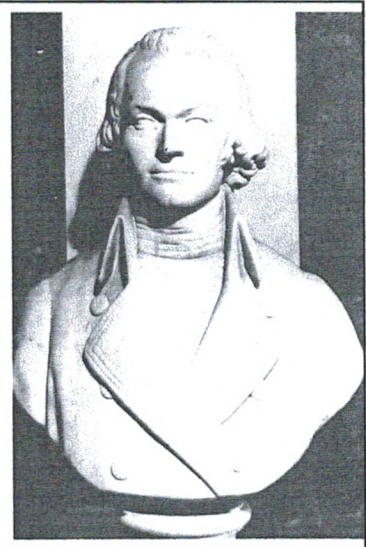
Architect Laurent Benoit Dewez, heer van Steen, Attenvoorde en Overbeke.

Jos Lauwers (+)

Een der belangrijkste figuren uit de wereld van de architectuur in de 18de eeuw was ongetwijfeld de Waalse bouwkundige Laurent Benoit Dewez die, samen met zijn echtgenote Marie Francisca Mertens, op 5 november 1773 eigenaar werd van het Steen te Elewijt, evenals van een nabij gelegen leen, het hof te Attenvoorde aan de Eppegemsesteenweg. Volgens Alphonse Wauters was het pachthof van Overbeke een cijnshof onder Eppegem, gelegen aan de weg van Elewijt naar Eppegem en verheven omstreeks 1474 door Joennes van Overbeke en op 21 november 1570 door Joost, zoon van Joost van Overbeke. Zo kwam Dewez aan drie voorname titels achter zijn naam.

Architect Dewez verwierf in 1773 het kasteel "Het Steen" te Elewijt, waar Rubens hem in 1635/1640 als eigenaar was voorafgegaan.
(foto M.Spiessens)

Borstbeeld van architect L. B. Dewez (1731/1812) door Louis Jéhotte (Paleis der Academiën, Brussel) © KIK 40695, 1943.

Geboren te Petit-Rechain nabij Verviers in 1731, als zevende in een gezin van vijftien kinderen, lag een succesvolle toekomst niet voor de hand. De abt van Saint-Hubert, die in nauw contact stond met het Oostenrijkse hof, ontfermde zich over hem. Als leerling van Renoz, verbleef hij van 1754 tot 1757 te Rome en reisde o.m. in Griekenland en Syrië. Hij werkte samen met de bekende Napolitaanse architect Vanvitelli en beleefde de opkomst van de antieke archeologie. In 1758 was hij hofarchitect in Portugal, doch vestigde zich al in 1760 te Brussel en werd in 1767 hofarchitect van Karel van Lotharingen. In een tijdspanne van 15 jaar kámen van deze bouwmeester ontwerpen tot stand over heel de toenmalige Oostenrijkse

Nederlanden. Een verzameling van 656 plannen van zijn hand wordt sinds 1889 bewaard in het Algemeen Rijksarchief te Brussel.

Het neoclassicisme heeft alle takken van de cultuur sterk beïnvloed, ook de bouwkunst, die de antieke vormtaal als groot voorbeeld nam. De abt stuurde hem als beurstudent op studiereis naar Italië, waar Dewez volop de gelegenheid kreeg zich die stijlrichting eigen te maken. Hij kwam er in contact met belangrijke architecten zoals Clérisseau, Prianese en Adam. Bij zijn terugkeer uit Italië was hij slechts 27 jaar oud, maar genoot meteen de nodige belangstelling als vertegenwoordiger van het neoclassicisme dat in Frankrijk al volop in de mode was. In 1767 werd Dewez hofarchitect van gouverneur-generaal Karel van Lotharingen.

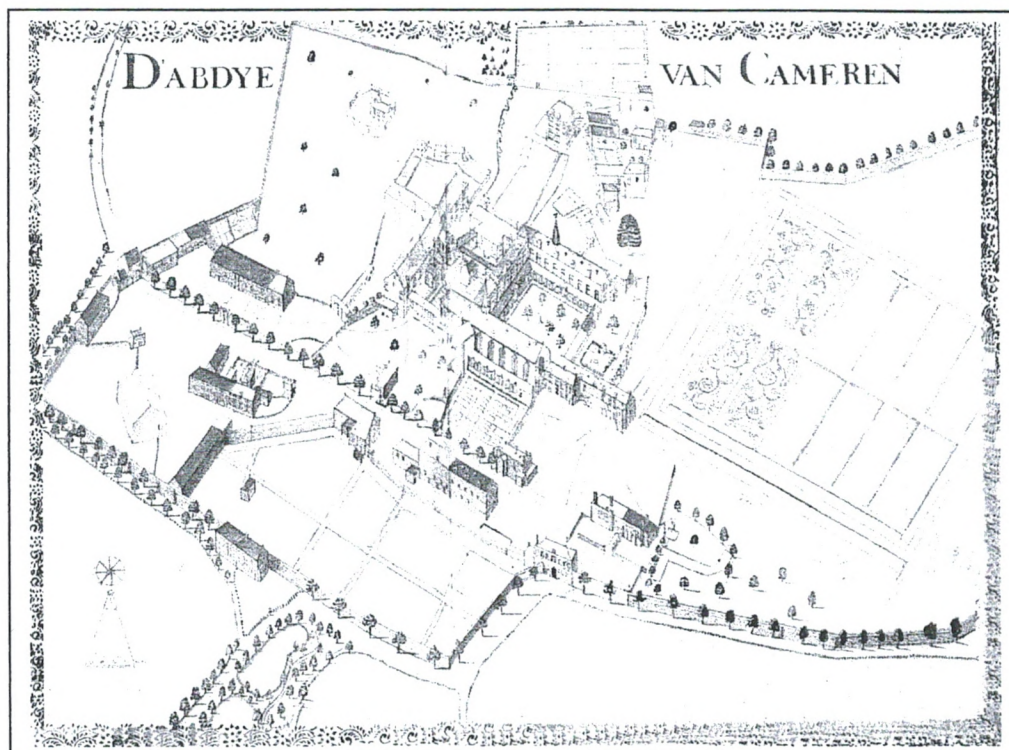
Creatief als hij was, werkte hij tekeningen uit voor projecten overal te lande: abdijcomplexen, gebouwen voor de wereldlijke autoriteiten, maar ook realisaties voor particulieren. Zijn eerste opdracht was een volledig nieuwe abdij van Orval. Naast de abbatiale onderwerpen, deed ook de adel een beroep op hem. Hiervan is het kasteel van Seneffe het schitterendste voorbeeld. Hij was er thuis in plannen om woningen, kastelen, kerken en abdijen te bouwen of te verfraaien, o.a. Affligem, Andenne, Binche, Bonne-Espérance, Brugelette, Brussel, Dielegem, Elsene, Erps, Floreffe, Gembloers, Gent, Harelbeke, Heylisse, Kortenberg, Leuven, Mariemont, De Motte – Sint-Ulriks-Kapelle, Ninove, Orval, Oostende, Doornik, Sint-Truiden, Terkameren, Tervuren, Vilvoorde, Vlierbeek, Vorst.

Hem komt de eer toe het barokke classicisme in de Zuidelijke Nederlanden te hebben ingevoerd. Hij is ook de eerste die monumentale complexen in barokgeest in deze contreien tot stand bracht. Zijn kerkbouw houdt eerst nog vast aan de inheemse gotiserende barok, maar neemt later een zuiverder barokrichting. Merkwaardig zijn ook zijn prestaties op het gebied van meer utilitaire architectuur, waarvan enkele voorbeelden hierna genoemd worden.

De Franse Revolutie is er niet vriendelijk voor geweest: vaak is veel verdwenen, zij het niet alles, soms heeft het bewaarde wereldlijke functies gekregen: Gembloers werd tuinbouwschool, Dielegem een gemeentelijk gebouw, Sint-Maartensabdij Doornik in 1809 stadhuis, Vorst een cultureel centrum.

Daarnaast zijn er ook diverse profane opdrachten geweest zoals de kastelen van Seneffe en Mariemont; nutsbouw in broeikassen van de kruidtuin, het anatomisch amfitheater en het Vicus Atrium in 1766 te Leuven; aanpassingen aan het Huis der Hertogen op de Grote Markt te Brussel; de bouw van het landhuis van graaf de Nény en van het Tuchthuis te Vilvoorde (1774); medewerking aan de paleizen van Karel van Lotharingen in Brussel en bouw van zomerverblijf "*Château Charles*" op Hoogvorst te Tervuren; oprichting van een vuurtoren in Oostende (1773); dan zijn er nog de tientallen kleine realisaties, zoals voornoemd kasteel De Motte; verder het Hotel Dewez in 1776 aan de Lakenstraat 73/75 (hoek Vander Elststraatje) te Brussel en tussen 1774 en 1793 verscheidene Hotels aan het Park te Brussel en de feestzaal van "*Le concert Noble*" in het verlengde van de Hertogstraat. In 1783 bouwde Dewez nog drie Hotels voor de abdij van Affligem aan het Park te Brussel. Deze drie gebouwen vormen nu de zetel van de Franse Gemeenschap. Ook al is er dan veel verdwenen van deze realisaties, toch vormde wat overbleef evenveel hoogtepunten van de classicistische bouwkunst.

Tijdens onze zoektocht naar zijn activiteiten vonden we nog heel wat details vermeld: op het museumplein te Brussel wordt de rechtervleugel van het museumcomplex aan hem toegeschreven. In Elsene zou Dewez de bouwer kunnen zijn van een ensemble van de voormalige abdij van Terkameren, nl. de huidige pastorie (1728) en het Cartografisch Instituut. Van de beschermde classicistische Sint-Pieterskerk te Ukkel (1779/1791) was hij de ontwerper. Toen de Benedictinessenabdij van Vorst in 1764 afbrandde, werd de heropbouw ervan aan Dewez toevertrouwd.

Plattegrond van Abdij Terkameren, volgens Couvreur en Everaert (1715/1717). Huidige pastorie (1738) en Cartografisch Instituut waarschijnlijk door Dewez ontworpen.

We lezen in een levensbeschrijving dat hij in 1773 te Sint-Ulriks-Kapelle het kasteel De Motte bouwde met prachtige rococobinnentrap; ook het park en de bijgebouwen werden door hem ontworpen. Hij zou er overleden zijn in 1812. Dat werd door Paul Arren weerlegd. In de westelijke muur van het kasteel vond deze auteur een steen met de tekst: "*Me posuit P. Servaes vid. P.I. Mertens, 1773*". Deze Petronille Servaes, weduwe van P.I. Mertens, was de schoonmoeder van Laurent Benoit Dewez en het was in haar opdracht dat hij het kasteel bouwde.

Zijn overlijdensakte n° 24 in Groot-Bijggaarden: "*Acte de Décès n° 24 du premier jour du mois de novembre, l'an mil huit cent douze à neuf heures du matin. Acte de décès de Laurent Benoit Dewez, décédé le premier jour du mois de novembre à cinq heures du matin, profession architecte, agé de quatrevingt un ans, né à Réchain, demeurant à Grand Bégaerd* »

Dewez voerde de symmetrie hoog in het vaandel. Al zijn werken zijn gekenmerkt door een symmetrische opbouw, vertrekkend vanuit de hoofdas en een eenvoudig raster. Hij zocht naar de beste verhouding op basis van de "*gulde snede*" of de ideale indeling van een lijn of een vlak.

Zijn succesvolle loopbaan eindigde in mineur. Kritiek en betwistingen naar aanleiding van de bouw van de gevangenis van Vilvoorde, gaven de afgunstige de gelegenheid om Dewez zijn val te bewerkstelligen. Karel van Lotharingen verzaakte aan zijn diensten en hij viel in ongenade.

Overzicht van zijn werkzaamheden.

Het prelaathuis en het gastenkwartier door Laurent Benoit Dewez gerenoveerd (1773/1782) (foto. J. Lauwers, 2001)

Bij een bezoek op 1 mei 2001 ging onze speciale aandacht naar het nieuwe kloostercomplex de voormalige Benedictijnenabdij van Vlierbeek te **Kessel-lo** door Dewez gebouwd in 1775. Twee belangrijke gebouwen bleven bewaard: de

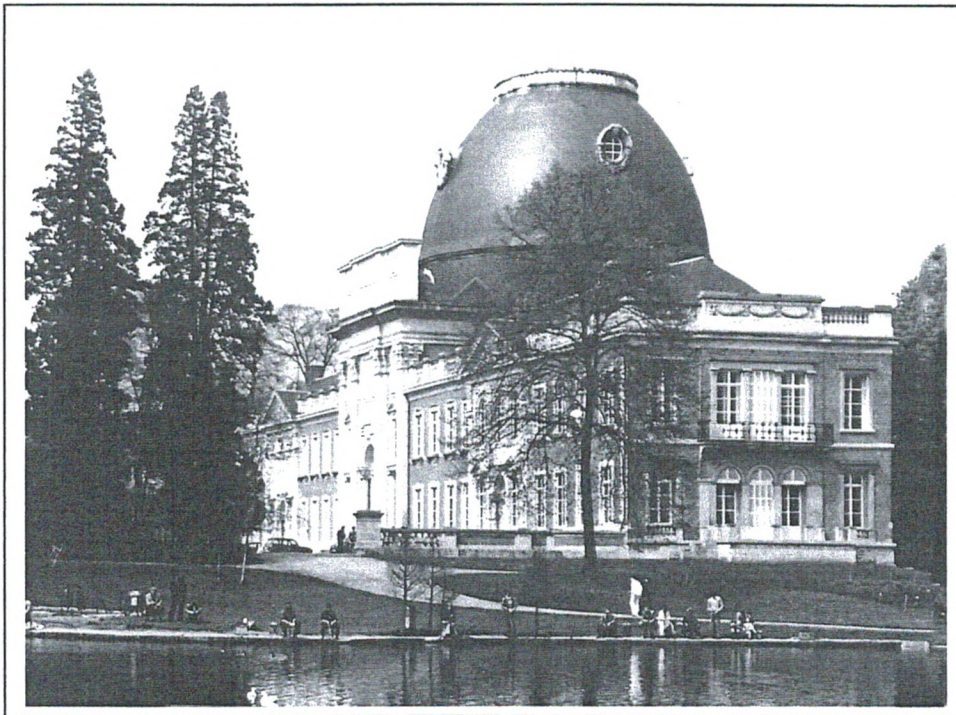
bezienswaardige koepelkerk (1776/1783) en het vroeger Prelaatshuis met gastenkwartier met mooie fries en rubensiaanse toegangspoort uit 1782. Alle gebouwen werden systematisch door de kerkfabriek gerestaureerd.

In **Harelbeke** bezochten we met Heemkring "de Semse" op 4 juni 2001 de classicistische Sint-Salvatorkerk (1769/1773). We waren één en al bewondering voor dit groots opgevatte bouwwerk, als we voor de meer dan 30 meter hoge voorgevel met imposant fronton stonden, vol kunstgenot voor de vier beelden van Petrus, Paulus, Johannes de Doper en Mozes. Bij het binnenkomen bewonderden we het majestatische tongewelf, ook de prachtige vloer in wit marmer van Carrera en zwart uit het Naamse. De koorafsluitingen zijn sierlijk smeedwerk naar plannen van Dewez. Het oorspronkelijke ontwerp van het hoogaltaar was ook van deze architect (1772), net zoals het eikenhouten koorgestoelte in Lodewijk XVI-stijl (1774) en de doopvont (1773) in bruinrood met bekken in zwart marmer.

Groots opgevatte meer dan 3 meter hoge voorgevel van de Sint-Salvatorkerk te Harelbeke (1769/1773). Monumentale geledingen, fronton, beelden en iconische pilasters. (foto F. Mannaerts-2001)

Interieur Sint-Salvatorkerk te Harelbeke met majestueus tongewelf. Opstaand middenbeuk toont Dewez' sterke vormtaal. Pilaren met Korintische kapitellen. (foto F. Mannaerts 2001)

Abdij Opheylissem in 1768 door Dewez verbouwt. Gastenverblijf en prelatuur (1780) verbonden door centrale middenbouw, beheerst door grootse koepel. (foto Dehennin).

De rijke Premonstratenzerabdij Florival van **Opheylissem** werd door Dewez in 1760/1780 gans verbouwd, in 1797 door de Franse Republiek verkocht. We bezochten het bouwwerk in 1999 en hadden er vooral oog voor wat er nog over is van de abtswoning en het gastenkwartier (1780), thans kasteel, met sierlijk bouwwerk in Lodewijk XVI-Stijl aan weerszijden van de centrale voorbouw in witte steen met Korinthische zuilen en een indrukwekkende 40 meter hoge koepel, als bekroning boven het schip van de vroegere abdijkerk.

De eerste prachtige abdij van **Orval** werd in 1761/1782 door Laurent Benoit Dewez vervangen door een nog grotere en tevens zijn belangrijkste bouwwerk, dat in 1793 door de Fransen werd geplunderd en in brand gestoken.

Het stadhuis van **Binche** werd door Dewez verbouwd en het Belfort (16de eeuw), door hem gewijzigd in 1770 en vormt sindsdien een geheel met het stadhuis.

Gembloers bezat een eeuwenoude abdij, die in 1760/1779 volgens plannen van Dewez herbouwt en gerestaureerd werd. Het groot abtenpaleis met zijn merkwaardige dubbele eretrap, de kerk en de slaapzalen, bestaan nog zoals hij ze oprichtte.

De voormalige ommuurde Premonstratenzerabdij van **Floreffe** is de meest karakteristieke en misschien de meest volmaakte en best bewaarde van ons land. Het interieur van de Onze-Lieve-Vrouwekerk werd door architect Dewez helemaal classicistisch gewijzigd (1770/1775), dank zij een bekleding met harmonieus en plechtig aandoend stucwerk.

Bonne-Espérance, gelegen te **Vellereille-les-Bayeux** bij Binche, is een der zeldzame abdijen uit Henegouwen, die geheel bewaard bleef. De abdijkerk is in

1770/1776 gebouwd door de zorgen van Dewez. Van de vorige uit de 13de eeuw, vernield in 1598, bleef slechts de toren behouden.

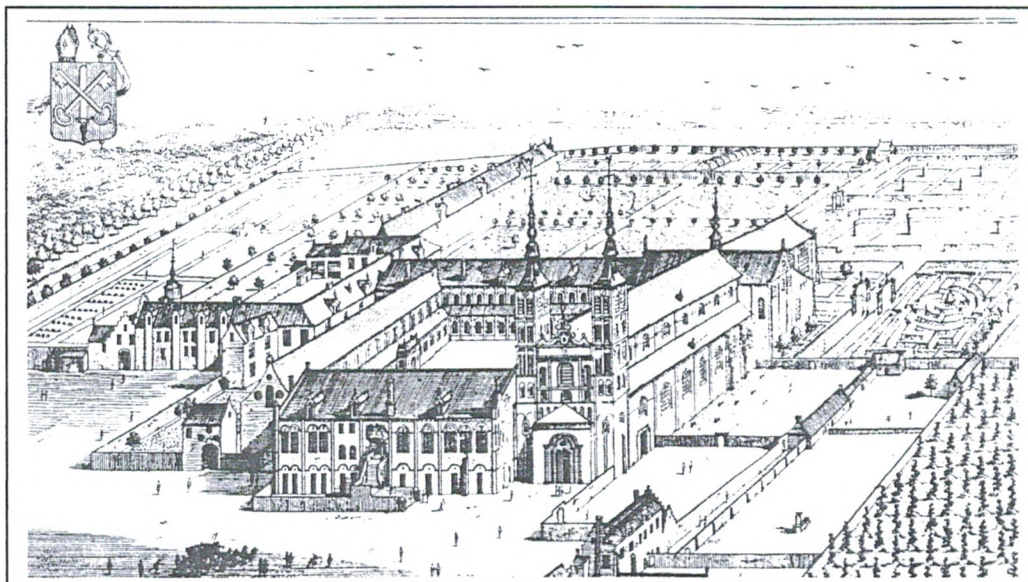
Nog in dezelfde provincie, het kasteel van Mariemont (1769) onder **Moranwelz**, gerestaureerd ten tijde van Karel van Lotharingen, die er zelfs toneelvoorstellingen deed inrichten (nu museum). De abdij "l'Olive" van Mariemont werd in 1794 door de Fransen vernield en in 1796 opgeheven.

De Norbertijnenabdij te **Ninove**, die in de 16de en 17de eeuw erg gehavend was, maar tijdens de 17de eeuw een voorspoedige periode kende, werd helemaal heropgebouwd volgens de plannen van de Gentse architect Simoens, bijgestaan door Dewez. De kerk van de Sint Corneliusabdij is het enig nog belangrijk overblijfsel van het kloostercomplex, thans parochiekerk. Van de overige conventgebouwen bestaan nog enkel: de priorij in de Abdijstraat, de 16de eeuwse Veldpoort aan de Weggevoerdenstraat, overblijfselen van de molen en de vroegere brouwerij.

Te **Brugelette** (Henegouwen) aan de Dender werd het kasteel, heropgebouwd in de 16de eeuw, vervolgens voor 1775 gerestaureerd door architect Dewez, in 1815 toevallig door soldaten van Hannover in brand gestoken.

Ook de kloostergebouwen aan de Sint-Pietersabdij te **Gent**, die zich verheffen boven de stad en de Scheldevallei aan de Blandijberg.

Alphons Wauters besteedde in zijn werk "*Les environs de Bruxelles*" (deel 3b) een uitvoerige bijdrage aan de Sint-Pieters en Paulusabdij te **Affligem**, waar het kerkinterieur tijdens de 18de eeuw een hele vernieuwing onderging. Begonnen in 1764 onder leiding van Dewez, was de restauratie voltooid op 24 april 1767. Op 10 november daaropvolgend plaatste men de eerste steen van een nieuw hoofdaltaar, eveneens door Dewez getekend. Hij ontwierp ook het Bisschoppenhuis met

Abdij van Affligem met abstwapen (gravure van Jacob Harrewijn), ontleend aan J. Le Roy. *Delices de la noblesse*, Amsterdam, 1706, plaat 30.

voorgevel, afgelijnd door geblokte hoekpilasters met bovenop twee siervazen. Toegangsportaal met voluten als middenrisaliet, leidend naar bekronend oculus. In de achtergevel een fraai postaal uit 1770, geflankeerd door twee Korinthische zuilen.

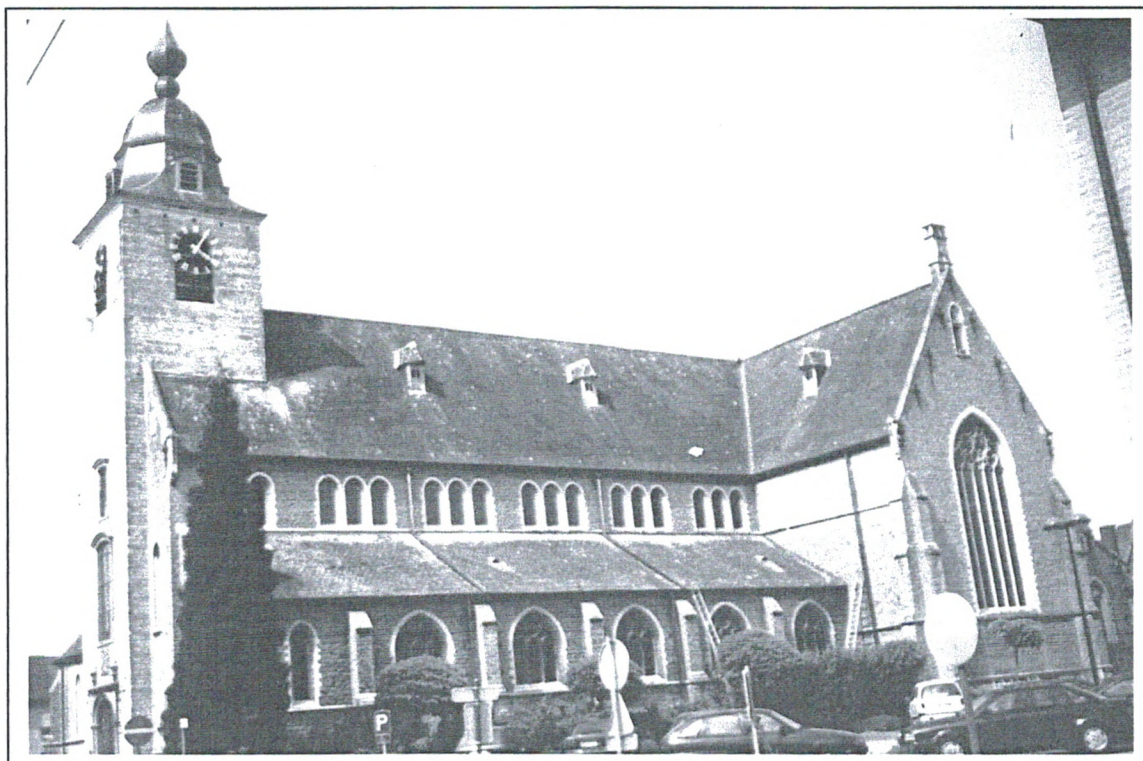
In **Hekelgem** staat in de kerkstraat een huis met een zandstenen voorgevel (1813), beschermd bij K.B. van 4 oktober 1977. Het zou een wederopgerichte apotheek zijn, toegeschreven aan architect Dewez en voormalig dienstgebouw van de abdij van Affligem.

Rond 1770 verkeerde de zuidergevel van de Sint-Amanduskerk te **Erps** in slechte staat en maakte Dewez in 1773 plannen op voor de restauratie. Twee zijbeuken werden nieuw opgebouwd en de dwarsbeuken weggebroken.

Sint-Amanduskerk te Erps, volgens plannen van Laurent Benoit Dewez gerestaureerd en uitgebreid (1773) (foto Josine Lauwers, 2001)

Dewez bouwde ook de nieuwe Sint-Amanduskerk te **Kortenberg** met fraai classicistisch portaal (1771), bekroond met dubbel wapenschild van de abdij. De jaarsteen is nog gevestigd in het portaal. De kerk werd vergroot in 1888/1892 en in 1922. Van het vroegere neogotische bidoord dateert nog enkel de sierlijke klokvormige westertoren.

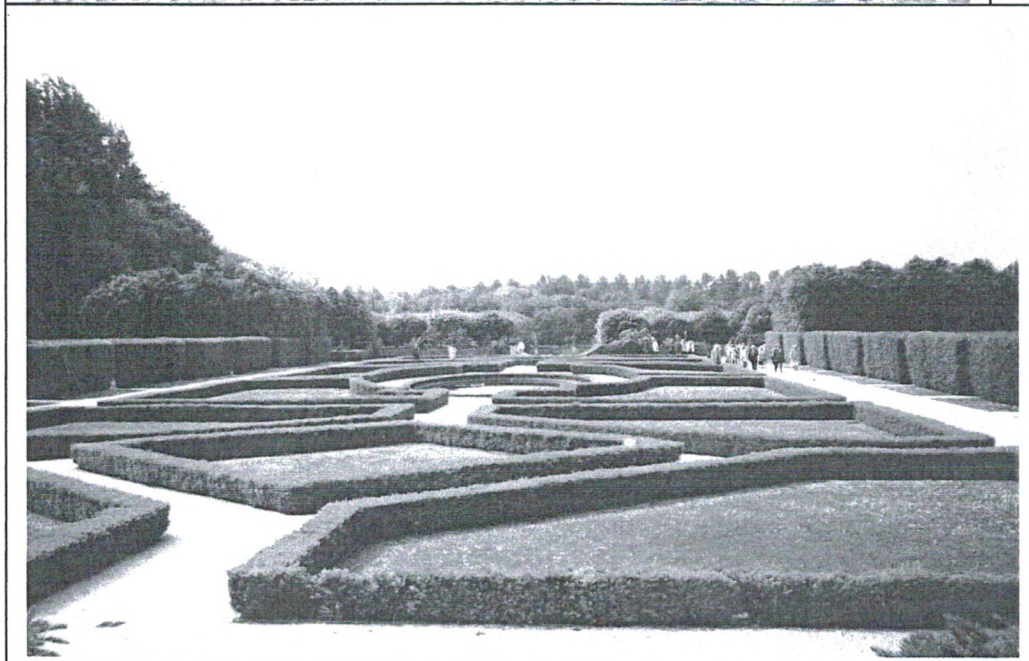

Stijlkenmerken verwijzen ook Sint-Amanduskerk te Kortenberg naar Dewez in 1771. Vergroting (1887/1892) met enkel behoud van de toren. In 1981 werd Onze-Lieve-Vrouw kerkpatrones.

Het kasteel van **Seneffe** (1763/1770), een waar meesterwerk van architect Dewez, één van de mooiste kastelen in één van de mooiste landgoederen van België, gebouwd in opdracht van een briljant Brussels zakenman, Juliaan Depestre. Het park is 22 ha groot. Dewez heeft zich blijkbaar geïnspireerd op het door Luigi Vanvitelli te Caserte voor de koning van Napels gebouwde kasteel. In 1940 betrok de Duitse generaal von Falkenhausen in Seneffe het paviljoen in Lodewijk XVI-stijl en gebruikte het kasteel alleen voor grote recepties. Het was hier dat hij op 24 juli 1944 bevel kreeg onverwijd naar Berlijn terug te keren. Hij was door Hitler afgezet. In 1958 werd het kasteel op de lijst geplaatst van de te behouden gebouwen. In 1960 werd het compleet staatsbezit en in 1980 toevertrouwd aan de Waalse Gemeenschap, die de restauratie ervan voortzet en de culturele bestemming van het domein bevordert. De heraanleg van het park, begonnen in 2000, heeft voor doel het einde van het 18de eeuwse landschap zo nauwkeurig mogelijk weer te geven.

Seneffe een der mooiste kastelen in een der mooiste parkdomeinen van ons land. (foto Josine Lauwers, 2001)

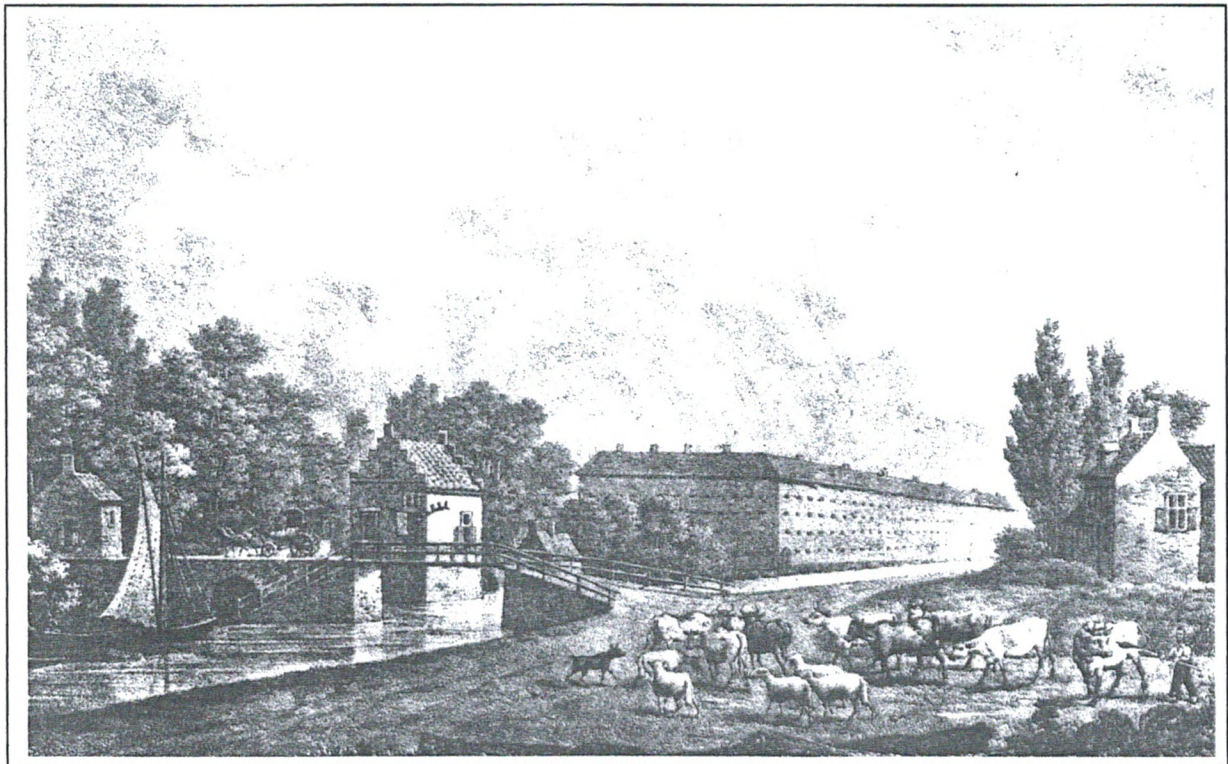
Heraanleg sedert 2000 van het parkdomein rond het kasteel van Seneffe. De bedoeling is het kader van het 18de eeuwse karakter van het landschap opnieuw nauwkeurig te herstellen (foto Josine Lauwers, 2001)

Van de Benedictijnenabdij Saint-Martin te **Doornik** (nu stadhuis), waarvan Dewez de bouw van het abtenverblijf (1763) realiseerde, verdween het grootste gedeelte na haar opheffing in 1797. Ook bouwde hij de zuidelijke vleugel van "*Het Nieuw Hof*" (1767).

In **Andenne** verzorgde hij de oprichting van de classicistische collegiale Sint-Beggakerk (1765/1778).

Alphonse Wauters gaf in zijn "*Environs de Bruxelles*" (deel 4) de plannen weer van Dewez, opgesteld tijdens de 2de helft van de 18de eeuw voor de restauratie van de abdij van **Dielegem** te Jette. De kerk bleef behouden, maar nadien in 1796 afgebroken, na verkoop ervan als nationaal goed door de Fransen. Enkel het prelaatshuis (1775) is bewaard gebleven, met huidige culturele bestemming, beschermd bij K.B. van 2 februari 1953. De Dieleghemdreef met park van Jette en de steenweg op Dielegem wijzen de wandelaar de ligging ervan aan.

Op een bepaald ogenblik had Laurent Benoit Dewez twintig duizend werklieden onder zijn beheer. Het was ten tijden van de toewijzing van de bouw van een nieuwe staatsgevangenis te **Vilvoorde** (in de volksmond Correctie geheten), op de plaats van de voormalige hertogelijke burcht.

Correctiehuis (1773/1774) aan de vaart te Vilvoorde, waarvan Dewez de bouw vanuit Elewijt opvolgde. Lithografie van Jean Baptiste Madou (1796/1877).

Om die belangrijke taak te kunnen opvolgen, wilde Dewez dichtbij zijn werk wonen en kocht daartoe in 1773 het Steen te Elewijt. Hij had bovendien zowat het hoogtepunt van zijn roem en financiële welvaart bereikt, wat hem toeliet het beroemde kasteel te kopen, dat van 1635 tot 1640 de residentie was geweest van Pieter Paul Rubens.

Restauratie van de watermolen en de heropening van de Steenvaart te Elewijt.

Tijdens zijn verblijf in Elewijt spande Dewez zich in om de watermolen nabij het kasteel weer op gang te brengen, gelegen op de rechtstreekse verbinding van de Barebeek en de Zenne, gekend als Steenvaart, een afleidingskanaaltje met sluis, dat beide rivieren sedert 1259 verbond, maar sinds vele jaren in onbruik was geraakt.

In het Cijnsboek onder Vilvoorde zagen we dit op datum van 2 september 1779 bevestigd als volgt: *“Laurent Benoit Dewez, heer van Steen, om de permissie bij hem bekomen van te mogen oprechten eenen watergraanmolen binnen sijne heerelyckheid van Steen teghen syne vyvers, van hetwelck het rat sal moeten geplaetst liggen in den gracht ofte vaart die paelt aenden weghe van Elewyt naer Eppeghem, op recognitie van 12 susteren rogge sjaers mate van Brussel te betaelen volgens spycker cours genomen 27.9ber.1779, dobbel te betaelen voor het eerste jaer, gelyck oock t’elckens verhandelingen, vercoopinge, transport oft veranderinghe van proprietaris, op conditie dat dezelve molen nergens anders en sal dienen als om graen te maelen, alsmede in cas van debat als andersints die soude gemoveert worden ter oorsaecke vanden octroy den selven Dewez ten synen costen ende peryckel sal moeten uytstaen, alsmede op de conditie dat er ten costen van den proprietaris door gesworen waterschutters ter instemming van dezen den behoorende sullen gestelt worden soo in’t quartier van Vilvoorden als Mechelen twee waterpegelen, te weten den eersten ter plaetse vande voorsc. Vaert alwaer geen rat van denselven molen sal geplaetst liggen ende het water is loopende in de Barbeke, ende den 2den pegel tegenaende prochie van Muysen tegen den inganck van de selve beke in de riviere de Dyle, welcke twee pegelen sullen gestelt worden een voet ten minsten hoogde vande waterloop vande Barebeke, ofte op soodanighe andere hoogde dat de experten sullen goetvinden om inondatien te voorkomen”*

“Dat den proprietaris niet en sal mogen maelen ofte laeten maelen door wie het sij, als wanneer de wateren sullen syn ter hoogde vanden een of anderen der voorsc. 2 pegelen door de wateren van de Barbeke de welcke is ontfangende de gene van de vyvers van Steen, op pene van eene amende van honderd gulden voor iedere reyse, een derde ten profyte van syne Majesteyt, een derde ten profyte van den aenbrenger ende een andere derde ten profyte van onsen officier exploitant, ende sal moeten instaan voor alle schaeden ende intersten daer uyt te resulteren.

Dat den impetrant bovendien sal moeten betalen de costen van voiage vanden persoon de welcke door de prochie van Muysen aen den impetrant sullen toesenden en hem te adverteren vande hoogde der wateren, de welcke souden enigh tord aen der vloedig vanden wateren van de zee, ofte ander vreemde oorsaecken aen de wateren der Barbeke soude gecomen syn ter hoogde vanden pegel aen dese riviere gestelt ontrent d’invloedinghe inde Dyle. In welck gevalle den impetrant sal seffens syne arcke ofte sluyse op de Zenne moeten sluyten, ende desghelycx als wanneer de wateren sullen gecomen syn ter hoogde vande pegel gestelt tegens de invloedinge van deselfs vaert inde Barbeke ghelyck oock ten tyde der visiten ofte ruymingen der rivieren geordineert by het placact van 1678 alles op de pene hier boven gementioneert.

Dat de hoogde ende breedte van syne arcke op de Zenne sullen precies ende nauwkeurighe gemeten ende gedetermineert syn door de selve experten, die den

pegel sullen setten op de Barbeke, jurisdictie van Vilvoorden, van allent' welck sal gehouden worden proces-verbael die deposeert ende verblyven sal inde archiven vande tolcaemer van Vilvoorden.

Dat den impetrant niet sal maelen ofte doen maelen in wat tydt het sy ofte niet de groeven van langs tgesetene van landen ende bosche op pene van hondert gulden amende voor iedere reyse te bekeeren als boven ende voorts nae breeder innesondere van het octoy daervan synde verworven inden Raede Financiën den 10 November 1771 ende verbantbrieven uyt Haere Majesteyts Tolcaemer den 29 Meert 1781. Dus XII susteren rogge Brussels". (RAB, RK. 44966)

De door Laurent Benoit Dewez gerestaureerde watermolen kon dus, dank zij de hernieuwde Steenvaart, voor het eerst weer draaien vanaf 29 maart 1781.

Watermolen op de Barebeek te Elewijt draaide al in de 13de eeuw. Sporen van schoepenrad op linkerzijgevel. Herstelling door Dewez in 1781. (© KIK 103649.A.)

Verpachting hoven van Attenvoorde en Overbeke.

Dat Laurent Benoit Dewez daarnaast ook zijn nieuw verworven eigendommen als een "goede huisvader" beheerde, moge blijken uit de opeenvolgende verhuringen van hofsteden, landerijen en weilanden aan derden. We verwijzen daarom naar een paar contracten over de verpachtingen van de twee voornaamste hoven.

Het pachthof van Attenvoorde, ook gekend als Neerhoff (zijnde een klein hof, dat sedert Rubens afhankelijk was van het Groothoff of Steen), vanaf de Franse Revolutie werd het tevens als Kazerne betiteld., omdat er toenmaals ruitserij ingekwartierd lag.

Hof te Attenvoorde, ook Neerhoff of Kazerne genoemd, nieuwbouw in 1735. Werd aangekocht door architect Laurent Benoit Dewez, samen met het Steen. (© KIK 3031 B, 1900)

Een tweede, het pachthof Overbeke, een cijnshof onder Epegem, dat gelegen was aan de weg van Elewijt naar Epegem.

Verpachtingen.

- ❖ Op heden den sesentwintigsten maart 1775 comparerende voor mij Ignatius Lambertus Morren, als Openbaer Notaris, geadmitteert by Haere Majesteydts Souverijne Raede van Brabant, tot Brussel residentende, ende in de presentie van de getuygen naergenoemt, den Heere Laurentius Benedictus Dewez, heere van Steen, Attevoorde, ende Overbeke, etc. denwelcke heeft verclaert te hebben, soo hij andermael is doende by desen aen den eerzaemen Joannes Huysmans alhier present medecomparerende ende in huere accepterende, dats te weten seker huysinge met schuere, stallingen ende voorders dependentiën, hof ende boomgaert, daer aen gelegen genaemt het **Neerhoff** gelegen onder Sint-Huybrechts Elewyt, actuelyck bewoont door den acceptant, met de landen ende weyden alsnu daer aen gevoeght, bestaende in vierthien differente stucken oft partyen in de caerte figuratief van dese goederen gemaect door den gesworen landtmeter Everaert gequoteerd, uytgenomen dat hy het stuck de acht bunders maer en sal hebben tot aen de wegh, die op het selve door de twee huerlingen dier sal moeten gemaect worden op de linie hem alsnu in de geseyde caerte figuratief aangewesen, soodaniglyck dat den heere verhuerder hem reserveert uyt het selve stuck dry bunderen dry daghwanden t' eventigh roeden, alles aen den acceptant genoeghsaem bekent, soo hy verclaert by desen, welcke verhueringe is geschiedende voor eene spatie ofte termyn van twelf toekomende ende achtervolgende jaeren, cours te nemen Sint Andriesmisse eerstcomende, scheybaer van wederseydts van dry te dry jaeren, mits opseggende voor Sint Jan van het leste der elcke dry jaeren ende dat om ende mits de somme van vier hondert ende negentigh guldens wisselgeld s' jaers.

Item sal hy heurlinck alle jaeren gratis moeten doen vier volle daegen correwyden met waegen bespannen met vier peerden t'sy naer Brussel oft elders, daer het hem door den heere verhuerder sal geordonneert worden, ende oft den heere verhuerder meerdere oft andere correwyden wilde hebben, soo sal hy pachter voor ieder der eerst voorschreve correwyden moeten doen vier andere correwyden met waegen en twee peerden te ryden een uere in de ronde van het voorschreve pachthof ende alles ten tyde het hem sal worden gevraeght, ende by faute van prompte voldoeninghes al men waegens mogen hueren t' synen coste.

Ende alhier medecomparende den eersaemen Cornelis Herremans, ingezetenen van Eleweyt, den welcken heeft verclaert hem mits desen over den voorschreven huerprys ende voorderen inhoud deser conditiën voor den voorschreven huerlinck te stellen borghe als debiteur principael onder expresse renunciatie aen het beneficium van d'ordre van excussie naer aengaenden uytleggh gehadt te hebben door mij notaris.

Aldus gedaen ende gepasseert binnen Brussel ten daeghe, maende ende jaere voorschreve ter presentie van den heere Zacharias Lussie, archier nobel garde ende sieur Stephanus Franciscus Pollet als getuygen hier toe aensoght. De minute deser becleet met twelf stuyvers, is by de voorschreve comparanten borghe ende getuyghen benefens my notaris onderteeckent: quod attestor, J.L. Morrens, not.

- ❖ Huercedulle wegens de heere Dewez, heere van Steen, etc. voor Jan Francis Claessens. Op heden den 19 november 1781 compareerde voor my als openbaar notaris by syne Majesteyts Souvereynen Raede van Brabant geadmitteert, binnen Vilvoorden residerende, in de presentie van de getuyghen naergenoemt, den heere Laurentius Benedictus Dewez, heere van Steen etc. welcken heere comparant bekent ende verclaert, soo hy doet by desen, wel ende deughedelyck verhuert te hebben aen ende ten behoeve van den eersaemen Jan Francis Claessens alhier present ende naerbeschrevenen huere acceoterende, dat is te wetene sekere wooninghe op het pachthof van **Overbeke** gestaen onder Eleweyt mede twee dagwanden lant op het Roosbroeck ende een dagwant lants op het Steenveldt beyde oock onder Eleweyt, aen den huerder genoegh bekent, soo hy alhier verclaert, immers soo allen het selve actuelyck wordt bewoont ende gebruyckt bij Francis vanden Heuvel, alles sonder enighe juste of precies maete te moeten goede doen, ende de huere geschiet voor eenen termyn van negen achtereenvolgende jaeren, te scheyden van wedercanten met de dry ofte ses eerste jaeren, mits het selve d'een aen d'ander een half jaer te voeren behooryck opseggende jaerlyckx de somme van vyftigh guldens thien stuyvers wisselgelt te betaelen aenden heere verhuerder op sijn voorsc. Casteel van Steene alle jaeren precies, op pene van huerbraecke, indient den heere verhuerder gelieft ende andersints niet. Aldus gedaen ende gepasseert ten huise mijns notaris ten daeghe, maende ende jaere voorsc. Ter presentie van Sr Jacobus ende Henricus Bettens testibus requisitis. J. Bt. Beckers 1781.

Laurent Benoit Dewez wijkt uit naar Oostenrijk.

Architect Laurent Benoit Dewez verliet het Steen bij de Franse inval in 1792. Samen met zijn vrouw trok hij naar Praag en Wenen, waar twee van zijn broers woonden. De sansculotten plunderden zijn bezittingen te Elewijt, legden er beslag op en verkochten alles.

In 1797 deed hij een aanvraag om van de lijst der uitgewekenen geschrapt te worden, om naar Brussel te kunnen terug keren, maar zijn verzoek werd verworpen. Einde 1808 kon hij eindelijk terug naar de hoofdstad. Elewijt was sinds 1797 in andere handen overgegaan. Hij stierf in Groot-Bijgaarden op 1 november 1812, op 81 jarige leeftijd. Op zijn grafsteen in de zuidermuur van de Sint-Egidiuskerk staat een Latijnse inscriptie:

D.O.M.
Hic jacent
Dominus Laurentius Benedictus Dewez
Ex Rechains, Ducatus Limburg, Celsmi quondam Ducis
Caroli Lotharingici Belgii Austr. Gubernatoris Architectus
Obiit 1a Novembris 1812 vi 81
Incomparabilis hic vir Roma ac Neapoli sub Van Vitelli
D Ad summum artis sue pertigit apicem, quo non obstante,
Per multum l'emporis in frequentandis urbis Academicis
Fuit assiduus, ibique ac in terris vicinis antiquitatum
Perlustravit Monumenta. Dein ardenti Architecturae
Perfectionis aestuans zelo, per 20 annos Graeciam
Syriam, Aegyptum Suesiam, Daniam, Angelicam variasque
Hujus orbis plagas peragravit. Hocce tempore a Portugaliae
Rege primus in regno suo nominatus ast architectus
Tandem é terra evocatus aliena recersus est in Patriam,
In qua post mortem adhuc vivit, nec vivere
Desinet in illustrbus quibus illam ditavit ac
Decoravit Architecturae Monumentis
Et illius conjux Domina Maria Francisca Mertens
Obiit Anno 18. die. Aet.
Nec non eorum Filii et Posterii
R.I.P.

D.O.M.
De heer Laurentius Benedictus Dewez
Uit Rechains, hertogdom Limburg, weleer architect
Van de hoogverheven hertog Karel van Lotharingen
Landvoogd van het Oostenrijkse België
Hij overleed op 1 november 1812, 81 jaar oud
Deze onvergelykbare man heeft in Rome en in Napels
Onder van Vitelli het toppunt van zijn kunst bereikt
Niettegenstaande dat heeft hij gedurende een hele tijd
Vol ijver de stedelijke academiën bezocht
En daar en in de buurt de herinneringen aan de oudheid
Bewonderd. Brandend van ijver voor de vervolmaking
Van de bouwkunst heeft hij vervolgens, 20 jaar lang
Griekenland, Syrië, Egypte, Suezïë, Denemarken, Engeland
En diverse andere streken van deze aardbol doorreisd.
In die tijd werd hij door de koning van Portugal

Tot eerste architect van zijn rijk benoemd.
Eindelijk uit een vreemd land teruggeroepen
Is hij in zijn vaderland teruggekeerd,
Waar hij na zijn dood nog verder leeft en niet zal
Ophouden voort te leven in de roerijke bouwwerken,
Waarmede hij zijn land heeft verrijkt en opgesmukt
En zijn wederhelft, vrouwe Maria Francisca Mertens,
Die stierf in het jaar 1826, op .. jaar oud
En eveneens hun zonen en nakomelingen.
R.I.P.

In bovenstaande tekst doelt de naam van Vitelli op Luigi Vanvitelli, eigenlijk Lodewijk van Wittel, Italiaans architect (Napels 1700-Caserta 1771), zoon van de Amerfoortse schilder Caspar van Wittel. Hij bouwde het koninklijk paleis in Caserta en de Annunziatkerk te Napels.

De echtelingen Dewez telden zeven overlevende kinderen, waarvan Henri-Chretien, adjudant bij het 4de regiment Huzaren, gestorven in 1814 te St-André bij Barcelona, tijdens de veldtocht in Spanje, als gevolg van opgelopen verwondingen, hij werd eveneens te Groot-Bijgaarden begraven. De grafsteen is bovenaan versierd met het wapen van Dewez, heer van Steen, Attenvoorde en Overbeke.

Bronnen:

- Grote Nederlandse Larousse Encyclopedie, Heidelberg-Orbis, Hasselt, 1974, deel 4 blz. 332 en deel 8 blz. 183.
- Alphonse Wauters, Histoire des environs de Bruxelles, 3b, ble 422-434
- Leon Dewez, Laurent Dewez, premier architecte du gouvernement des Pays-Bas, Ann. de la Soc. D'Arch. De Brux., 1930
- Hervé Hasquin, Gemeenten van België, La renaissance du livre, 1980
- Jos Lauwers, Zeven eeuwen heerlijkheid Perk-Elewijt, het mooie land van Rubens en Teniers, Drukk. Bvba Verraes, Heule 1997, blz. 631-632
- Winkler Prins Encyclopedie, deel 7, blz. 109, Elsevier Brussel, 1950
- Jozef Van Overstraeten, Gids voor Vlaanderen, VTB-VAB, Antwerpen, 1965
- Jan Gerits, Gids voor Vlaanderen, VTB-VAB & Kredietbank, Antwerpen, 1985
- Omer Vandeputte, Gids voor Vlaanderen, VTB-VAB & Kredietbank, Lannoo N.V. Tielt, 1995
- Clem Ectors, Provinciaal Jeugd en cultuurcentrum van Opheylissem, tijdschrift "Brabant", juni 1977.
- Albert De Naeyer, varia over Sint-Uliks-Kapelle en Groot-Bijgaarden, tijdschrift "Brabant", nr 3 1970
- Pierre Sauvage, Heylissem, Abdijen en Begijnhoven van België, deel 1, Historia N.V. Brussel 1974
- Guy Lemaire, Floreffe, Abdijen en Begijnhoven van België, idem
- Jean Pierre Nandrin, Bonne Esperance, idem
- Huy Zélis, Ninove, idem
- Guy Lemaire, Orval, idem (deel 2)
- Pierre Paul Dupont, Gemboers, idem (deel 3)
- Jean Pierre Nandrin, Een gemeenschap doen leven, abdijen en begijnhoven van België, deel 4, Artis-Historia S.V., 1978
- Dekenale kerk, Sint-Salvator te Harelbeke, Verlag Schnell & Steiner GMBH Regensburg, 2000
- Paul Arren, van Kasteel tot kasteel, deel 3, Hobonia, Kapelle-Hoogboom

Nacht van de geschiedenis – 22 maart 2011.

Thema “FEEST”.

Colette Vanderbeken

“Onze feesten zijn meestal een samenkomst van een aantal personen ter gelegenheid van een heugelijke gebeurtenis. Een feest kan ook zonder directe aanleiding plaats vinden”. Hoe ging het er vroeger aan toe?

FEEST!

Om goden en godinnen te eren werden er in Griekenland en Rome veel religieuze feesten gevierd. In Griekenland waren deze hoogtijdagen zo belangrijk dat de namen van de maanden door de belangrijkste feesten in die maanden werden bepaald. Naast religieuze festiviteiten vierden de Grieken en Romeinen bij geboorte, huwelijk, overlijden en verjaardag privéfeesten die ook een religieus karakter hadden.

Feestkalender.

In Athene begon het kalenderjaar eind juni rond de zonnewende met de maand “*Hekatombaion*” (juni/juli) en eindigde met de maand “*Skirophorion*”. De Griekse maanden liepen dan ook niet synchroon met onze maanden nu.

De Romeinse jaar telde oorspronkelijk tien maanden. Het begon in “*Martius*” (maart) en het eindigde in december. Op 1 maart werd het heilige vuur in de “*Aedes Vestae*” opnieuw aangestoken, “*Numa Pompilius*” (715/673 voor Christus), de tweede Etruskische koning van Rome heeft tijdens zijn regeerperiode het “*gat*” rond de jaarwisseling opgevuld met de maanden *lanuarius* en *februarius*.

Lanuarius was gewijd aan *lanus*, de god van het begin.

Februarius werd genoemd naar een reinigingsfeest en gold als tweede van het jaar.

Nadat de Etruskische koning *Tarquinius Superbus* aan het einde van de zesde eeuw verjaagd was, beschouwden de Romeinen *Martius* weer als de eerste maand van het jaar in 153 voor Christus veranderde dit.

Met uitbreiding van het Romeinse rijk en de daarbij horende administratie werd het noodzakelijk dat januari weer de eerste maand van het burgerlijk jaar werd.

Offers.

De meeste religieuze feesten in Athene en Rome gingen gepaard met het offeren van dieren, graan of fruit.

De offers werden gebracht om de goden gunstig te stemmen, en om bescherming en vruchtbaarheid van mens, dier en gewas af te smeken. Een deel van het offer werd verbrand en zo aan de goden geofferd, de rest werd tijdens de maaltijd die er op volgde, door de aanwezigen gegeten. Publieke maaltijden werden gehouden in of bij de tempel, in het “*prytaneum*”, een eetzaal in een bestuurlijk gebouw, op de “*agora*” of het forum, bij een graftombe en eetzaal op begraafplaatsen of soms ook bij rijke mensen thuis.

Griekse vrouwen mochten niet mee eten en deelden ook niet mee in het offervlees. Tijdens speciale vrouwenfeesten, zoals “*Thesmophonia*”, organiseerden zij zelf een maaltijd.

Romeinse vrouwen waren vaak wel aanwezig maar mochten niet deelnemen aan religieuze maaltijden die gehouden werden ter ere van Hercules in zijn rol als god van mannelijke bezigheden.

Ter gelegenheid van een huiselijk feest zoals geboorte, verloving, huwelijk, verjaardag en overlijden werd thuis een maaltijd klaargemaakt die in Griekenland werd opgediend in de "*andron*" en in Rome in het "*triclinium*".

Het enige uit de Oudheid bewaard gebleven kookboek is De Re Ciquinaria van de Romein Marcus Gavius Apicius. Hij zou kok geweest tijdens de regeerperiode van keizer Tiberius.

Veel van de maaltijden bij religieuze feesten vonden in open lucht plaats. Thuis at men in de eetzaal, het "*triclinium*", genoemd naar de drie aanligbedden die in U-vorm stonden opgesteld. Hierop lag men aan, op de linkerkant, zodat men rustte op de linkerarm en met de rechterhand de spijzen kon pakken van de kleine tafeltjes die in het midden stonden. Een diner bestond uit verschillende gangen. Telkens werden de gerechten op nieuwe tafeltjes binnengebracht. "*Mensa*" betekent daarom niet alleen tafel in het Latijn, maar ook "*gang*".

De gerechten werden opgediend op schalen en in pannen. De gasten aten niet van platte borden maar uit kommen. Als bestek gebruikte men lepel en mes. Eetvorken kende men niet, met het punt van het mes kon men wel iets oppikken. Het voedsel was meestal in kleine stukjes voorgesneden. Bij de maaltijd werd altijd brood gegeten. Dit gebruikte men als een soort bord om de gerechten op te leggen en naar de mond te brengen, en men sopte kom ermee leeg. Gasten namen hun eigen servet mee, dat niet alleen gebruikt werd om de mond en handen mee schoon te maken, maar ook om de resten in te verpakken die mee naar huis werden genomen.

Feestmaal.

Er waren natuurlijk grote verschillen tussen arm en rijk en Grieken en Romeinen.

Gamelion – Ianuarius.

Gamelion betekent in het Grieks huwelijksmaand en vooral in deze periode werden er veel huwelijken gesloten. Net zoals bij ons gebruikelijk is, werd er ter ere van het bruidspaar door de ouders van de bruid een diner gegeven. Wat er gegeten werd hing af van de sociale status van de familie.

Hippolochos beschrijft de bruiloft van de rijke Karanos uit Macedonië. Het huwelijks diner, waarbij 20 mensen waren uitgenodigd, was zo overvloedig dat geen gast alles zou kunnen verorberen wat hem voorgeschoteld werd. Het bestond uit brood, kippen, eenden, ringduiven, tortelduiven, patrijs, gans, een overvloed van vlees, haas, geit en speciaal gevormde cakes, geroosterd varken met daarin lijsters, eenden en woudzangers, erwtenpuree over eieren, oesters en Sint-jakobsschelpen, gebakken vis, broden, wildzwijn, desserts en platte cakes.

Over de gerechten die een doorsnee Griek at tijdens het huwelijksdiner is alleen bekend dat het traditionele gerechten waren. Wat nooit ontbrak was de sesamcake en de kweeper, die zo veronderstelde men, de vruchtbaarheid stimuleerde.

Op een Romeins huwelijksfeest werd: "*Panis Mustaceus*" gegeten. In het deeg ging gemalen schors van de laurierboom en het brood werd gebakken op een bedje van laurierbladeren.

Anthesterion – februarius.

In Athene werden van 11 tot 13 februari de “*Anthesteria*” gevierd. Het woord “*anthon*” betekent bloem en past goed bij de tijd van het jaar waarin de eerste bloesem begint te bloeien. Dit feest ter ere van Dyonysos, god van de wijn, geboorte en groei, was een feest van contrasten, lente en vreugde, maar tegelijkertijd dodenfeest.

Elaphebolion – Martius.

Van 9 tot 13 maart werden in Athene de grote Dyonysia gevierd ter ere van de wijngod Dyonysius Eleuthereus. Deze cultus was in de zesde eeuw voor Christus van uit Eleutheria in Attika naar Athene gekomen.

De Romeinen kenden de Griekse god Dyonysius als Bacchus, dat in het Latijn “*Liber-vrij*” betekent. Liber is ook de ontdekker van de honing. Het verhaal: toen de volgelingen van Liber met cimbalen muziek maakten, kwamen er in de lucht onbekende beestjes. Het waren bijen die de cimbaalmuziek met bijengezoem verwarden. Liber had medelijden met de beestjes en stopten ze in een holle boom. Als dank voor de bewezen dienst schonken de bijen hem honing.

Op 17 maart werden in Rome de Liberalia gevierd. Op die dag was het gebruikelijk aan Liber honing te offeren. Daarom verkochten vrouwen, met een krans van klimop in het haar, op straat honingkoeken, “*Liba*” genoemd, die namens de kopers op draagbare altaartjes werden geofferd.

Jongens van 15/16 jaar kregen tijdens de “*Liberalia*” hun burgerrecht en de bijkomende “*Toga Virilis*”. Nadat de jongen aan “*Iuppiter*” een offer had gebracht, werd de rest van de dag gegeten en gedronken.

Mounichion – Aprilis.

Of de geboorte van een kind een feestelijke gebeurtenis was, hing af van de vraag of het kind welkom was.

Dat de “*Amphidromia*” een feestelijke gebeurtenis was met veel eten en drinken blijkt uit het verhaal van de komische toneelschrijver Ehippos. In zijn “*Geryones*” beschreef hij de “*Amphidromia*” als een gelegenheid die geschikt is om “*een lekker stuk kaas van de Chersonesos*” -een schiereiland bij Tracië- te roosteren, kool in olijfolie te koken, een vette lamsborst te bakken, de veren van duiven, lijsters en vinken te plukken, pijlinktvis met inktvis te knabbelen, tentakels van octopus mals te maken en bekertjes nauwelijks verdunde wijn te drinken”.

Thargelion – Maius.

Op de zesde en de zevende dag van Thargelion werden de Thagelia gevierd. Het is een belangrijke Ionisch-Attische oogstfeest ter ere van Apollo, die we vooral kennen als god van de zon, de kunst en de geneeskunde.

De feesten duurde twee dagen en vonden plaats vlak voor het rijpen van de oogst. De eerste dag begon met een reinigingsritueel. Op de tweede dag werden verschillende soorten nog onrijp graan, bonen en groenten samen in grote potten gekookt, dit gerecht werd de “*thargalos*” genoemd. Van het eerste graan werd ook

brood gebakken, de "*anastatos*". Na de bereiding werden "*thargalos*" en de "*anastatos*" in een processie naar het altaar van Appolo gebracht en geofferd.

Ook de Romeinen kenden in de maand mei een vruchtbaarheidsfeest. Wanneer de oogst aan het rijpen was vierden de Fratres een feest waar werd gebeden voor een goede oogst. In de bijhorende rituelen speelden de woorden "*fruges*" (vruchtbaarheid), "*aridae*" (droogte) en "*virides*" (groen) een belangrijke rol. Het feest werd met een feestmaal afgesloten.

Skiraphorion – Iunius.

De "*Skira*" werden gevierd in de laatste maand van het Attische jaar, Skiraphorion. Op twaalf juni werden verschillende (vruchtbaarheid) rituelen gehouden. Een ervan was een hardloopwedstrijd voor jongens (epheben). De deelnemers werden gekozen uit de phylae, verenigingen van families die door onderlinge bloedverwantschap verbonden waren. Er werden teams van tien jongens gevormd of een veelvoud daarvan. Het parcours lag tussen de tempel van Dyonyos en de tempel van Athena Skiras in Phaleron, enkele kilometers ten zuiden van Athene. De winnaar van de wedstrijd kreeg als prijs een beker "*pentaploa*", een soort versterkende drank die uit vijf ingrediënten was samengesteld: wijn, honing, kaas, een beetje graan en olijfolie.

Op negen juni werden in Rome de "*Vestalia*", belangrijke feesten ter ere van Vesta, gevierd. De Romeinse "*matronae*" liepen op blote voeten naar de tempel van Vesta op het Forum om te offeren en de Vestaalse maagden deelden offermeel (*mola salsa*) uit. Volgens de Romeinse schrijver Plinius Maior verschenen in Rome rond 170 voor Christus de eerste bakkers en werden de Vestalia ook het feest van het bakkersgilde.

Hekatombaion – Quinctilis.

De eerste maand van het Attische Nieuwjaar heet "*Hekatombaion*". Zoals de meeste andere maanden van het Attische jaar is ook deze genoemd naar een ritueel. In vroegere tijden werden ter ere van Appolo 100 runderen, de hekatombe, geofferd. De inwoners van Athene en Attika vierden in Hekatombaion een belangrijk feest, de Panathenaia en om de vier jaar de grote Panathenaia, ter ere van de stadsgodin Athenia Polias. Op 28 juli was er een plechtige processie. Op een wagen werd een wollen vrouwenkleed (*peplos*) naar het beeld gebracht in het Erechtheion op de Akropolis. Het kleed was geweven door een aantal Atheense meisjes, de Ergastinai, die gekozen werden uit vooraanstaande Atheense families. In de processie werden 100de dieren meegevoerd. Nadat het beeld was aangekleed, was er in de tempel een groot offerfeest. Het vlees werd – behalve de porties die verbrand waren als offer voor de godin- verdeeld tussen de bewoners van de demen (wijken) die hadden deelgenomen aan de processie en het offer. De verdeling gebeurde in de pottenbakkerswijk Kerameikos.

Metageitnion – Sextilis.

In de maand Metageitnion werden twee Griekse feesten gevierd. Een feest ter ere van Appolo Metageitnios. Het ander feest werd gehouden in het gymnasium van

Kynosarges gelegen buiten de stadsmuren van Arhene. Het feest was ter ere van Herakles, god van de Atleten. Het gymnasium stond open voor jongens die geen burgerrecht bezaten omdat hun vaders getrouwd waren met buitenlandse vrouwen.

In Rome werd op 19 augustus de Vinalia Rustica gevierd, ter ere van Iuppiter, god van lucht, licht en warmte. Op 19 augustus werd het begin van de wijnoogst gevierd. Hoewel het feest oorspronkelijk gewijd was aan Iuppiter werd later Venus, de godin van de liefde, toegevoegd.

Boedromion – september.

In Griekenland was het vieren van een verjaardag meer een religieus dan een persoonlijk feest. Niet de jarige stond in het middelpunt, maar zijn persoonlijke beschermgod, die zich tijdens de geboorte had bevrijd om de pasgeborene te begeleiden op zijn levenspad. Het was gebruikelijk bloemen en geschenken te geven. Als er een schrijver onder de gasten aanwezig was, bood hij de jarige boeken, gedichten of epigrammen aan. Vaak werden er verjaardagstoespraken gehouden.

Ook in Rome hadden verjaardagen een religieus karakter. Net zoals bij de Grieken waren beschermgoden belangrijk. Voor mannen de Genius Natalis, bij vrouwen Luno. De verjaardag begon 's morgens met een bloedloos offer op een altaar gemaakt van graszoden, waarbij witte kleding werd gedragen. De beelden van de goden kregen een krans, er werden lampjes bij aangestoken en er werd gebeden voor een lang leven. Net als bij ons was het de gewoonte taart te eten.

Pyanepsion – oktober.

De naam van de maand Pyanepsion is afgeleid van de woorden bonen en koken en verwijst naar een speciale maaltijd op 7 Pyanepsion, gekookt en gegeten op het offerfeest ter ere van Appolo. Dit ritueel was onderdeel van allerlei festiviteiten die op die dag gevierd werden. Naast bonen, vooral gedroogde, werden ook groenten en granen meegekookt. De hutsepot werd panspermia genoemd.

Tijdens de Skira offerden de vrouwen in een ondergrondse ruimte biggetjes, slangen en van deeg gemaakte mannelijke geslachtsorganen. Deze offeranden werden geassocieerd met de vruchtbaarheid van mens en dier. Op de derde dag van de Thesmophonia, Kalligeneia genoemd, haalden de vrouwen de resten van die offeranden naar boven bestrooiden ze met zaad en verbrandden ze. Dit gebeurde om de komende oogst veilig te stellen. Het ritueel werd afgesloten met een maaltijd.

Maimakterion – november.

Niet alleen feestelijke gebeurtenissen waren aanleiding om gasten voor het diner uit te nodigen. Ook bij treurige gelegenheden zoals een begrafenis of een crematie was het de gewoonte met familie en vrienden te eten. Talloze voorstellingen van begrafenismaaltijden zijn te zien op grafkisten en grafmonumenten. Overblijfselen van verbrande resten in en rond de graven getuigen er van dat er na de crematie of begrafenis voor de doden een maaltijd werd klaargezet, de deipnon. Na de plechtigheid werd er in het huis van de overledenen een dodenmaaltijd, de

Perideipnon gehouden. In Athene werd op de 30ste dag na het overlijden als afsluiting van de rouwperiode nog een maaltijd gehouden, de kathedra.

Van de begrafenismaaltijden in de Romeinse tijd is meer geweten. Marcus Rufius Catullus liet voor zichzelf, zijn zoon en dochter een grafombe bouwen met een ommuurde wijngaard. De oogst kon gebruikt worden voor de herdenking, tijdens de Parentalia.

In deze privétuinen waren vaak cenecula (eetkamers) met keukens waar de nabestaanden op de 9de dag na de begrafenis, (novendiale sacrificium) konden eten. Het begrafenismaal bestond uit traditionele gerechten zoals eieren, groenten, bonen, linzen met zout, brood en gevogelte. In deze gerechten werd selderie verwerkt, een kruid dat verbonden was met rouw.

Voor slaven of ex-slaven waren er speciale verenigingen die er voor zorgden dat ook deze mensen een fatsoenlijk begrafenis kregen.

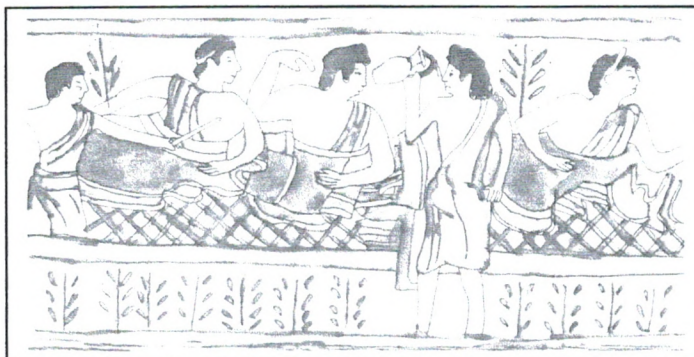
Poseideon – december.

Bij de Grieken werden de Saturnalia in 217 voor Christus georganiseerd in opdracht van de senaat op 17 december bij de tempel van Saturnus bij het Forum. Er werd een offer gebracht en naar Grieks gebruik een godenmaal (lectisternium) georganiseerd, gevolgd door een gastmaal lo Saturnalia. Al gauw verloren de Saturnalia hun agrarisch karakter en groeiden uit tot een groot volksfeest, waaraan alle lagen van de bevolking deelnamen.

De Saturnalia was een zeer oud en belangrijk feest, gevierd ter ere van de Italische god van de landbouw en het gezaaide graan, Saturnus. Het was het populairste feest in Rome en het werd aanvankelijk gevierd op 17 december. Later nam het feest drie dagen in beslag en tijdens het bewind van keizer Domitianus zelfs vijf dagen. Omdat het feest samenviel met de winterse slachtperiode van varkens was het gebruikelijk varkensvlees te eten.

Het was traditie dat tijdens de Saturnalia de slaven aan tafel lagen samen met hun meesters en zelfs door hen werden bediend. Door het omdraaien van de rollen was het voor de slaven mogelijk een keer per jaar hun meesters, via speeches, grapjes of woordspelingen hun ongenoegen kenbaar te maken.

Op 18 en 19 december vierden de mensen thuis Saturnalia. Er werd op het huistaar een speenvarken geofferd en er werden cadeautjes uitgewisseld zoals noten, olijven, aardewerk, olielampjes en beeldjes gemaakt van deeg of aardewerk, de sigilaria.

François de Tassis, stichter van de post in Europa.

Colette Vanderbeken

François de Tassis, vernuftig stichter van de internationale post. Hij werd geboren in 1459 te Cornello-Bergamo in Italië. Zijn familie was sinds eeuwen gevestigd in Lombardijen.

Al in 1492 hadden de keizer en de aartshertog, Jeannot en David de Tassis in hun dienst.

François de Tassis (1459/1518), stichter en eerste generale grootmeester van de post. (portret van, Van Orley – Galerie van Cuyck, Amsterdam).

De 1ste maart 1500 benoemde Philips de Schone, François de Tassis als kapitein en meester van de post.

De aartshertog benoemde eveneens als meesters van de post Leonard de Tassis, zijn broer en Simon de Tassis, zijn neef.

De 18 januari 1504 sluit Philips de Schone een nieuw verdrag af met François de Tassis, door welke zij zich verbinden de post te verzekeren met Nederland, het Hof van Maximiliaan, Duitsland en het Franse Hof.

Het vervoer van de brieven moest gaan vanuit Brussel naar Innsbruck in vijf dagen en half in de zomer en zes dagen in de winter. Van Brussel naar Parijs in 48 uren, naar Lyon in vier dagen, naar Granada in 15 dagen en Toledo, 12 dagen.

In 1505 wordt François de Tassis bevestigd als kapitein en postmeester door Philips de Schone en in 1507 door keizer Maximiliaan, aartshertog Karel en Margaretha van Oostenrijk. Ook David, Jean en Simon de Tassis, zonen van zijn broer Roger worden door de prinsen in hun functie bevestigd.

Rond 1507 komt François de Tassis naar Mechelen wonen, hij installeerde zich kort bij het paleis van Margaretha van Oostenrijk. De diensten van het Rijk en vooral de Generale Directie moest zich kort bij het hof vestigen, zodat ze dagelijks konden op de hoogte gesteld worden van de gebeurtenissen in het land.

Sommige bestellers waren speciaal ten dienste van het paleis zoals blijkt uit een betaling gedaan aan François de Tassis, kapitein en postmeester, voor het "*onderhoud van twee mannen en vier paarden*" die hij dagelijks in dienst had voor de koning en de aartshertog, in hun steden van Mechelen, Gent, Brugge en verder en zelfs de president van Mechelen, Jean de Courteville, en andere ambassadeurs bij de koning van Frankrijk teneinde meer en vlugger, heen en terug te kunnen communiceren met Mevrouw de Savoie.

Jean-Baptiste de Tassis, heer van Hemiksem, Raadgever van de keizer (deel van een triptiek).
Jean-Baptiste de Tassis legt de eed af voor Keizer Karel

Op de ouderdom van 50 jaar werd François de Tassis ziek en sukkelachtig. Hij bleef weliswaar hoofd van de post maar liet zich bijstaan door Jean Baptist de Tassis, die zich ook te Mechelen kwam vestigen.

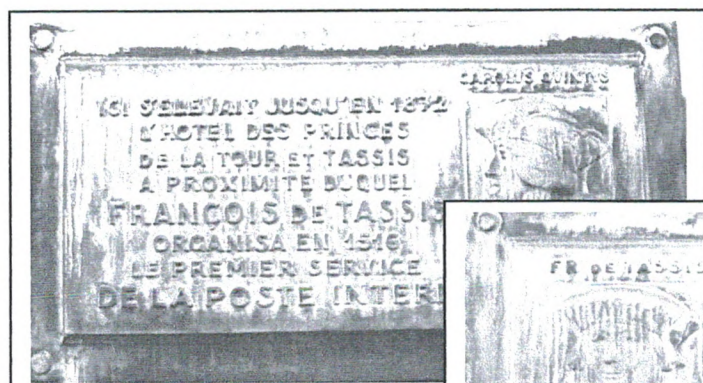
Om hen te bedanken voor hun inzet en werkkraft gaf keizer Maximiliaan aan François en Jean-Baptiste de Tassis, per brief van 31 mei 1512 geschreven te Treves, de toelating om aan schild toe te voegen "een arend (met een kop) geboren uit de koning van de Romeinen". Deze onderscheiding werd alleen aan belangrijke personen toegekend.

De keizer gaf ook de toelating "de porter plumes de paon, chargé d'un hochet ou cor de chasse, appele plus tard comet de poste"

De postlijnen gestichte door de Tassis gingen niet alleen over Spanje, Italië, Duitsland, Frankrijk en de Nederlanden, ze gingen ook naar Engeland, zoals een brief bevestigd van 4 januari 1513 geschreven te Mechelen door François de Tassis aan de Prive Raad van Engeland betreffende de postdiensten tussen Mechelen en Calais.

In het "British Museum" zijn twee brieven van Jean-Baptiste de Tassis bewaard, een van 1 juni 1524 geschreven te Mechelen en gericht aan Henri VIII, koning van Engeland en een tweede gericht aan kardinaal Wolsey.

François de Tassis had een hotel in Brussel rechtover de Zavelkerk . Het is in dat hotel dat Jean-Baptiste de Tassis van 1531 tot 1535, Muley-Hazen, koning van Tunesië en zijn gevolg herbergde toen deze hulp kwam afsmeaken bij Karel V.

Deze twee platen herinneren dit gebouw – Regentiestraat Brussel. (foto- Alida Minnes)

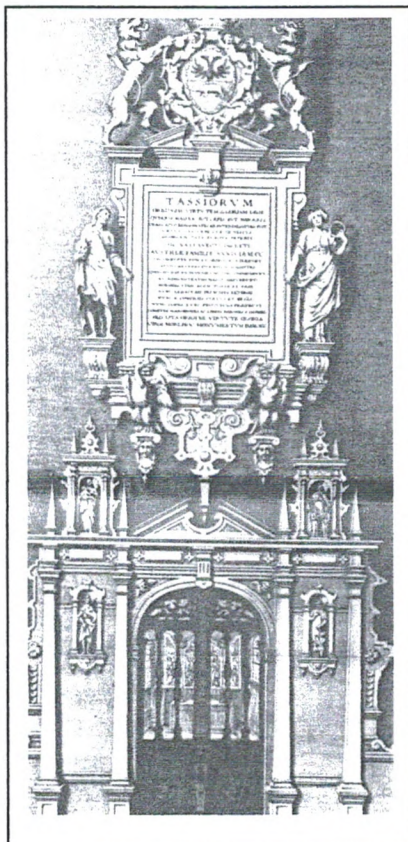
Toen de Tassis, prinsen van Tour en Tassis werden lieten ze een paleis bouwen in de Regentiestraat te Brussel.

Tapijt gemaakt rond 1516/1518 in opdracht van François de Tassis, stichter van de Post. Het thema gaat over Onze-Lieve-Vrouw van de Zavel te Brussel. François de Tassis is er driemaal op afgebeeld op de voorgrond, op het tweede plan Keizer Karel en keizer Ferdinand die het beeld dragen. Knielend zijn echtgenote Dorothee Luytboldi.

François de Tassis is niet alleen gekend als geniaal organisator van de internationale post. Hij is ook beroemd in de wereld van de kunst door zijn tapijt die de legende van Onze-Lieve-Vrouw van de Zavel. Op het tapijtwerk komen ook twee scènes voor die betrekking hebben op de geschiedenis van de Post.

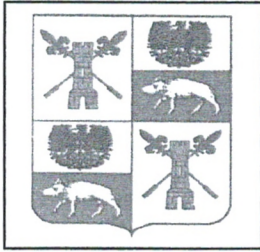

François de Tassis overleed in 1518 en werd begraven in de kerk van de Zavel, waar hij voor hem en zijn familie een kapel had laten bouwen. Deze kapel werd herbouwd in 1651 door de Mechelse architect Faid'herbe.

Leonard I, baron de Tassis en het Heilig Romeinse Rijk, hoofd van de Gilde der Kruisboogschutters van de Zavel te Brussel, In 1608 werd hij de 4de Generaal Grootmeester van de post.

Op 4 juli 1616 huwde Leonard François de Tassis met Alexandrine de Rye dite de Balançon. Bij het overlijden van haar echtgenoot in 1628 wordt zij benoemd tot Grootmeesteres van de Post door keizer Ferdinand II.

Ze wordt eveneens voogd van haar zoon Lamoral Claude François de Tassis die dan zeven jaar is. In 1645 veranderd zij de naam Tassis in de naam Turn und Taxis. Datzelfde jaar veranderd zij ook het wapen:

“Ecartelé. Aux I et IV, d’argent à deux sceptres fleurdélisés d’azur passés en sautoir, et une tour de gueules ouverte du champ brochant sur les sceptres (Thum) ; aux II et III, coupé, en I, d’or à l’aigle de sable couronnée du champ ; en 2, d’azur à un taison (ou blaireau) passant d’argent (Tassis) »

In 1612 volgt Lamoraal I, graaf van Tassis en van het Heilig Rijk, kamerheer van de keizer van Oostenrijk zijn vader op als hoofd van de posterijen. Zijn belangrijkste taak bleek echter niet de uitbreiding en verbetering door de post aangeboden diensten, maar vooral het vrijwaren van zijn Privileges.

Door de migratie van de reformeerden naar gastvrije landen en door de komst van uit hun vaderland verjaagde katholieken ten gevolge van de reformatie was er in Europa een intensieve briefwisseling op gang gekomen.

Voor velen was het monopolie van de overheidspost van Tassis onduelbaar geworden.

Antwerpen voerde het verzet aan en zette een eigen bodedienst op. De aartshertogen bereiden een verordening voor om de ontwikkeling halt toe te roepen, beëdiging werd noodzakelijk om *“de post te rijden en de hoorn te blazen”*.

Plus minus 1700 is het einde van de dynastie de Tassis ondertussen sinds 1608 *“de la Tour et Taxis”* genaamd. De Spaanse kroon koopt de post over.

Bibliografie: Le patriote illustré – 1935

Internet: serment Jean Baptiste de Tassis auprès de Charles Quint
Eigen archief

Een beroemd Belgisch Staatshoofd Jean Baptiste van Brouhoven, graaf de Bergeyck.

Colette Vanderbeken

Jean Baptiste van Brouhoven, graaf de Bergeyck, baron van Leefdaal werd geboren in Antwerpen op 9 oktober 1644.

Jean Baptiste vertrok van Lier naar Antwerpen, waar hij in 1642 als poorter werd ingeschreven en in 1643 al schepen was. Hij was gekend als een onderhandelaar met groot talent, hij huwde met Helene Fourment in 1645, dame van Attenvoorde en het Steen (gedeeltelijk), weduwe van Pieter-Paul Rubens.

Op 9 oktober 1644 werd Jan van Brouhoven geboren en in de Sint-Andrieskerk gedoopt, als zoon van Jean-Baptiste en Helene. Er kwamen nog vijf wettige kinderen, die zich voegde bij de gelegitimeerde zoon en bij de nog vijf kinderen uit het huwelijk van Rubens-Fourment.

Op de ouderdom van 24 jaar werd hij raadgever en klerk van de domeinen en de Financiën, taak die hij gedurende 20 jaar vervulde.

In 1688/1699 is hij generaal schatbewaarder met andere woorden minister van Financiën van de markies de Castanaga en van Max Emmanuel van Beieren, de laatste gouverneur van Spanje.

Onze provincies op het einde van de 17de eeuw moesten vechten tegen de heel erge economische crisis, de Bergeyck werd gelast oplossingen te bedenken en te vinden. Hij maakte een plan op: intensieve industrialisatie, protectionisme, onderzoek naar nieuw afzettingsgebied, handel met de kolonies en kolonisatie.

Hij hield zich vooral bezig met de Indische Compagnie, zodat onze schepen de havens van het Oosten konden aandoen.

Met een speciale clause in het vredesverdrag van Carlowitz in 1699 tussen Oostenrijk en Turkije verkrijgt hij van Karel II de concessie van gronden op het eiland Saint-Domingue nu Haiti.

Al zijn inspanningen ten spijt om de handel op te drijven worden in de kiem gesmoord door privé en eigenbelang. Hij moest zijn ontslag geven.

Doch het bewind te Madrid bleef hem steunen en om hulp vragen. Karel II was overleden, de katholieke Nederlanden gingen over in de handen van Philippe V, kleinzoon van Louis XIV.

De 2 juni 1702, wordt de Bergeyck benoemd als opperbeheerder van de Financiën en minister van oorlog in de Nederlanden.

Voorvechter van de centralisatie zowel op politiek als administratief beleid. Hij verving de Raad van Vlaanderen te Madrid en de collaterale raden door één eenheidsraad, de twee rekenkamers verenigde hij in een en gaf aan de centrale macht de benoeming van functionarissen te doen die van dan af onafhankelijk de lokalen macht konden beheren. Zo nam het particularisme zowel politiek als economisch van de middeleeuwen een einde.

In Frankrijk werden zij¹² activiteiten gewaardeerd, in België maakte de veranderingen hem onpopulair. De 26 mei 1706 vertrok het gouvernement van Philippe V uit Brussel.

In 1709, werd Jean Baptist de Bergeyck gevangen genomen te Bergen. In 1711 nam hij nog deel te Spanje met Philippe V aan onderhandeling. Bij de onderhandelingen te Utrecht nam hij niet meer deel.
Hij vestigde zich te België op zijn eigendom.

Hij huwde ook Anne Françoise Helman, dochter van baron van Leefdaal en Livine Marie de Beer, dochter van baron van Meulebeke.
Hij overleed op 21 mei 1725.

Een dichter schreef over hem:

*Il sait l'art d'apaiser les provinces troublées
Le Roi s'en applaudit, Bergeyck est son appui
Ik n'eut jamais ministre aussi digne que lui
Il debrouille à l'instant ce qui semble impossible.
Rien ne peut arrêter son travail invincible :
Et tandis que la mer fera rouler ses eaux
L'Espagne chérira ses illustres travaux.*

van brouhoven de
Bergeyck

KERMIS.

Colette Vanderbeken

De kermis is van oorsprong een jaarmarkt ter gelegenheid van de wijdingsdag van de patroonheilige van de parochie. Kermis is de verbastering van Kerke-misse. Op die dag stroomde het volk samen om de patroonheilige te vieren, op de wijdingsdag gaat of ging een processie uit.

In de jaren (1940/1960), was er (weinig) geen groter plezier dan het vieren van de jaarlijkse kermissen.

Te Weerde was de eerste kermis de zondag na Onze-Heer-Hemelvaart, de tweede viel op de laatste zondag van augustus. De eerste kermis was feitelijk de bijzonderste, dan kwam de familie op bezoek en ging de processie uit, wat op zich al feestelijker was. Gans het dorp was gevlagd, overal was zand gestrooid. Ter gelegenheid van de kermis had iedereen geverfd, gekuist, proper of nieuw gordijnen gehangen. Alles blonk dan dat het een lust was.

Een week voor de kermis werd meestal een varken geslacht. Het middagmenu was meestal pensensoep, bouilli met groene kolen, op het vieruurtje was er taart met koffie of thee (De Weerdenaren dronken thee, ze hadden dit geleerd in Engeland tijdens hun verblijf in 14/18). Rond zes uur werd iedereen aan tafel geroepen voor pensen met kriekjes en appelmoes, ook was er kramiek als afronding van het avondmaal.

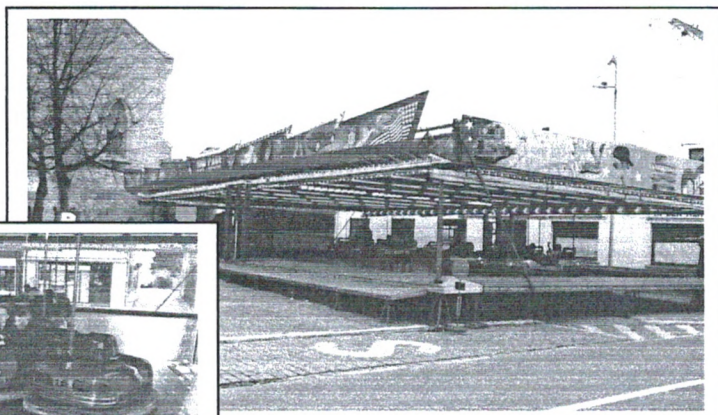
Meestal werden er ook wedstrijden en allerhande spelen georganiseerd zoals: zakken lopen, lepel lopen, velokoers, kegelwedstrijd, hanenkappen e.a.

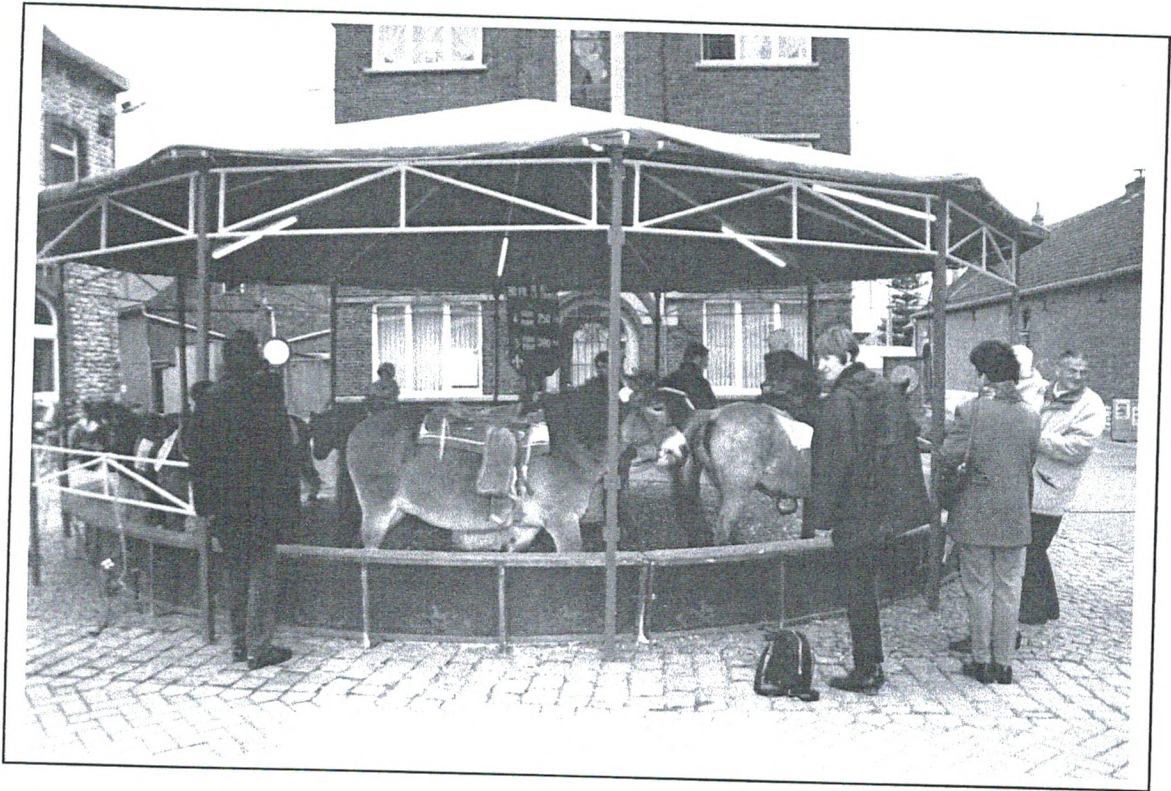
Volgens de machthebbers van het gemeentehuis veranderde te Weerde de kermisattracties van plaats. Van het dorpcentrum verhuisde ze naar de Damstraat. Nadien stond de kermis aan de Florazaal in de Dorpstraat en nu staat de foer opnieuw aan de kerk.

Te Elewijt heeft de kermis met Pinksteren en Allerheiligen plaats. De kermis staat op het kerkplein. De processie gaat daar reeds meer dan 400 jaar uit en is uitgegroeid tot een activiteit van het jaar.

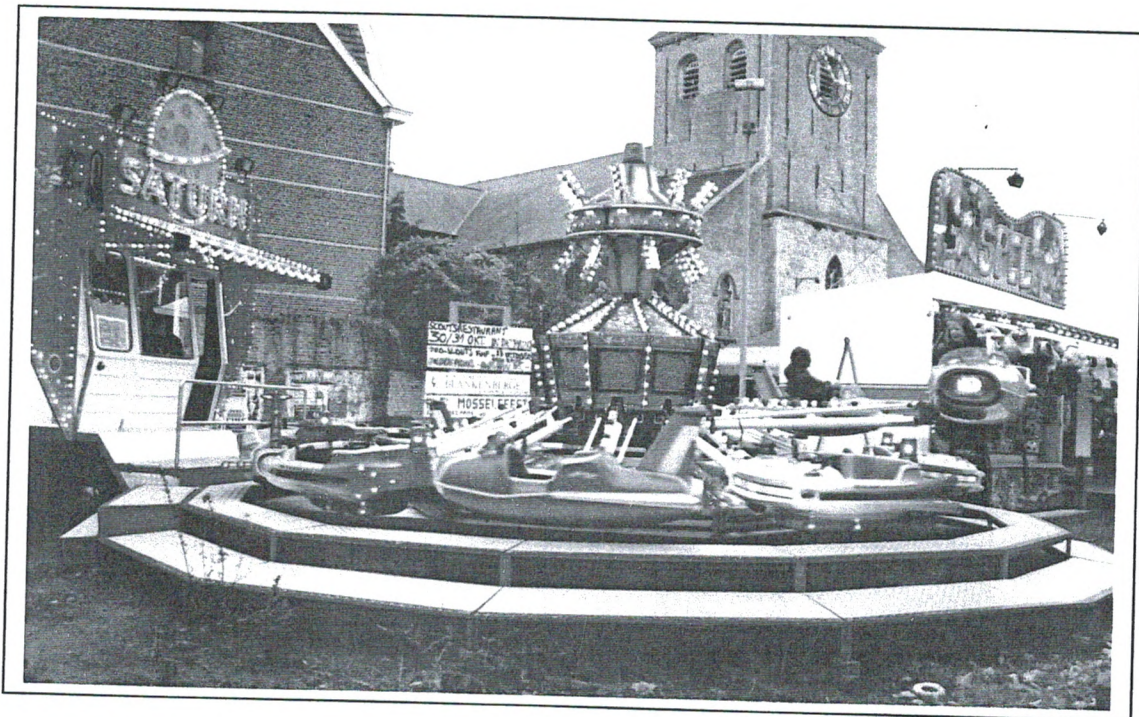
In 1999 heeft Fons Mannaerts een reeks foto's gemaakt om de kermis (Elewijt) te vereeuwigen.

Autoscooter, botsauto's

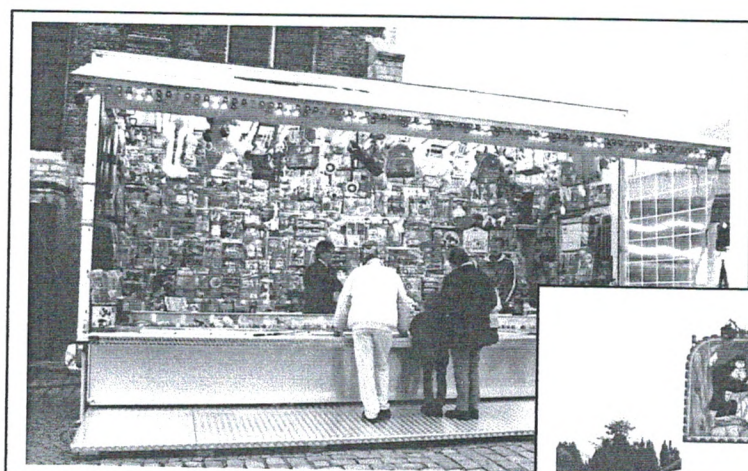
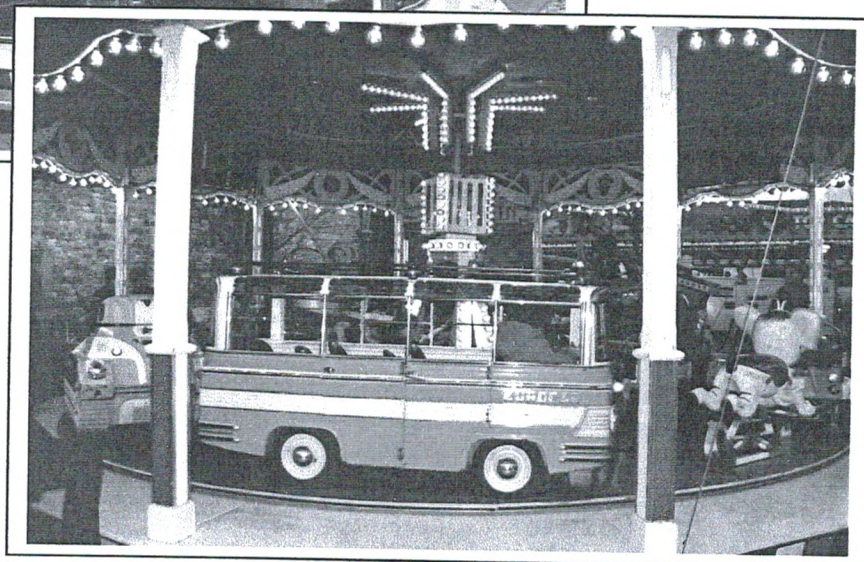
Paardenmolen met levende paardjes

Molen met vliegers.

Draaimolen

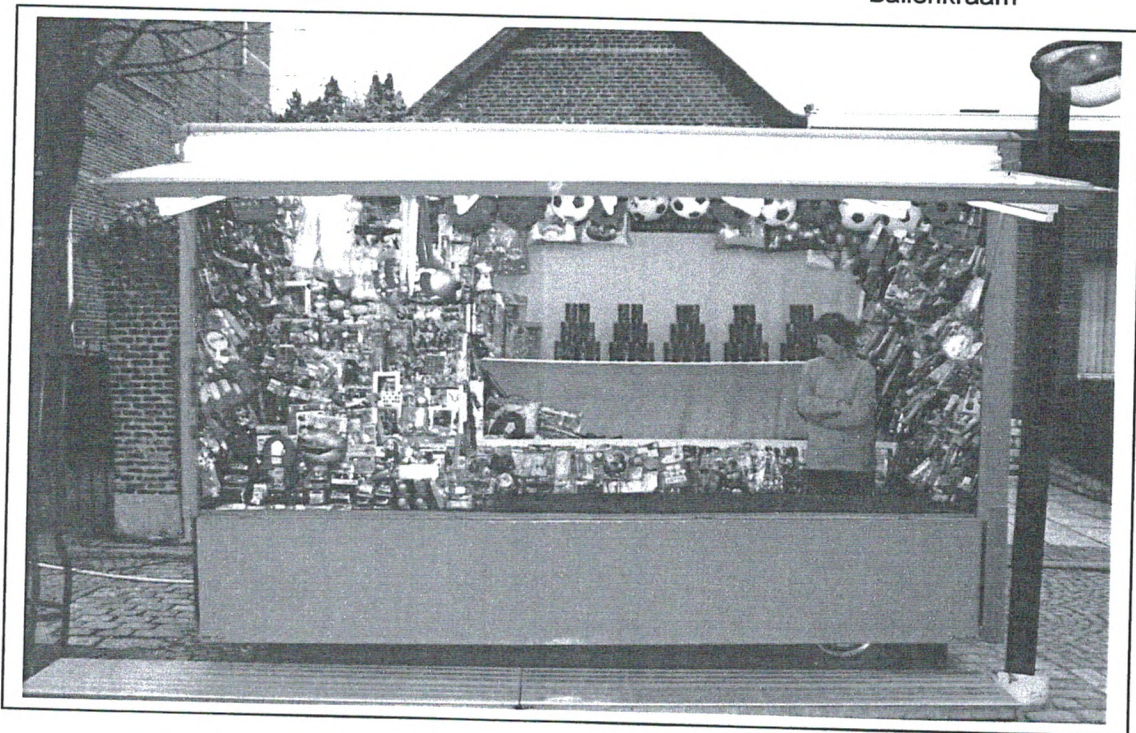
Loterijkraam

Schietkraam

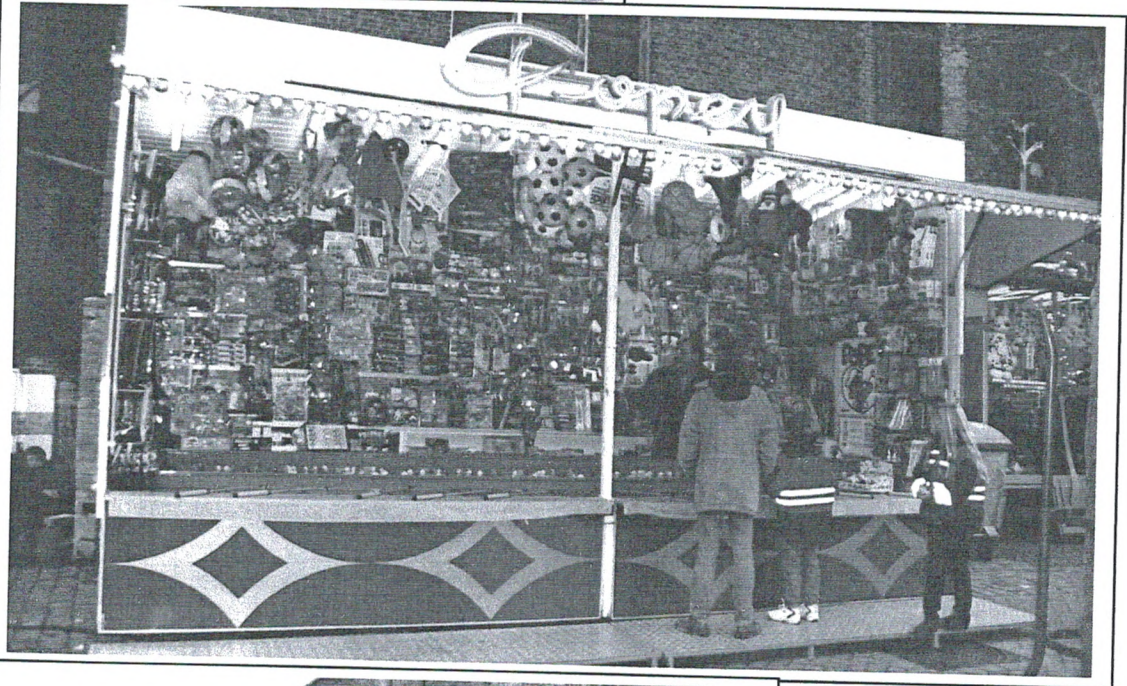
Ballenkraam

Zonder woorden.....

Speelgoed in overvloed, de keus is groot.....

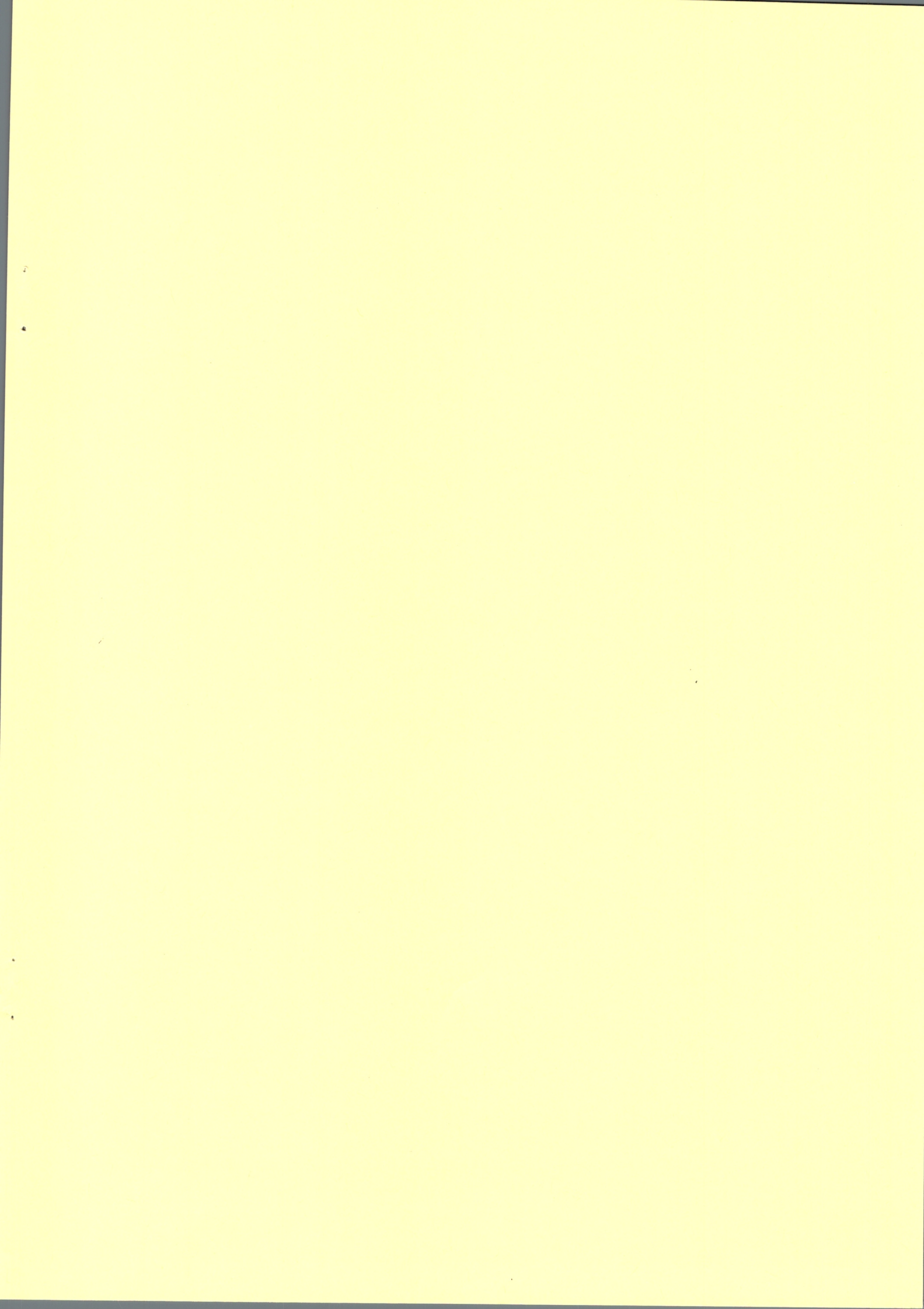

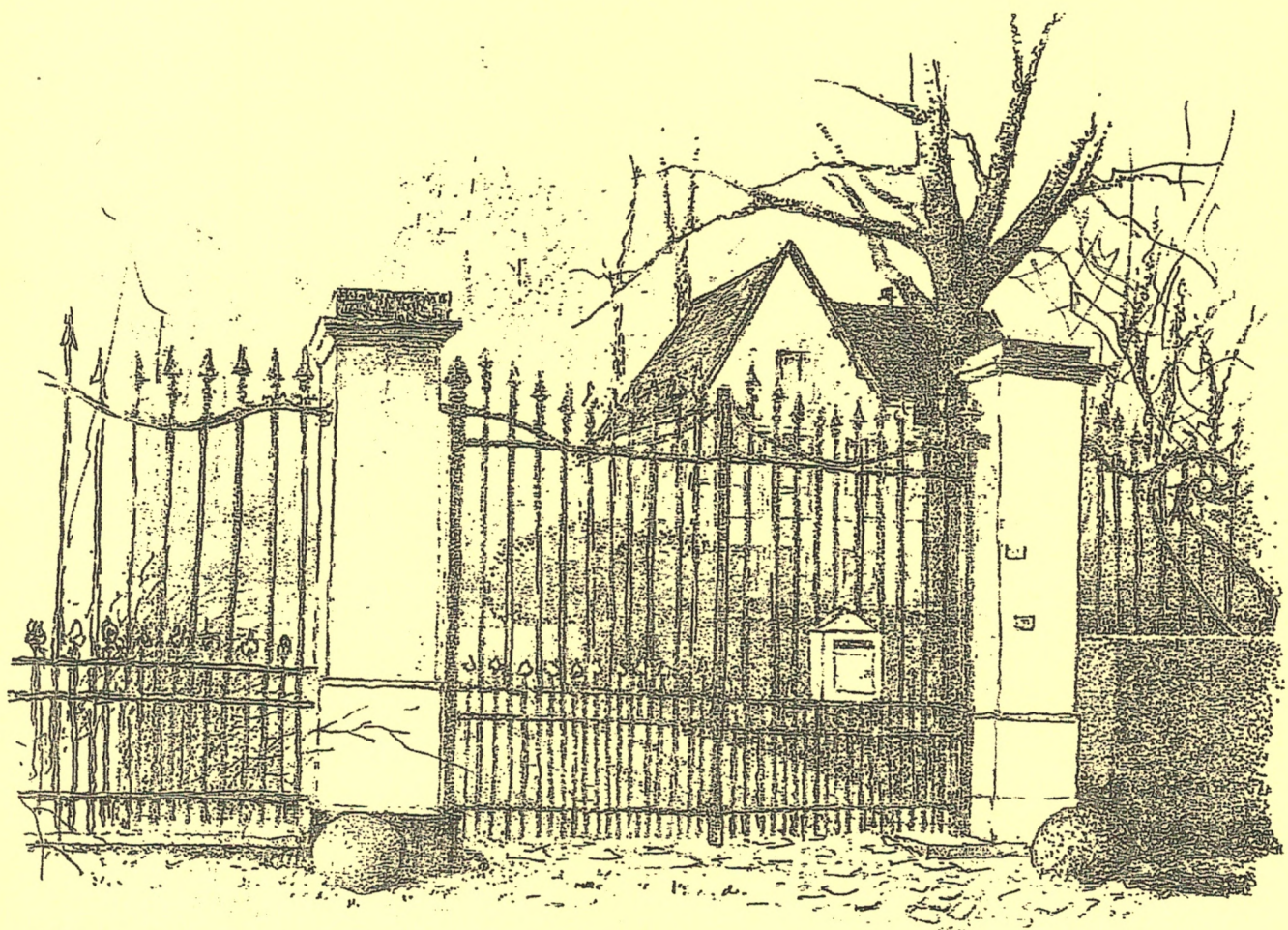

Kansspelen, de kermis van de moderne tijd.

**Illustraties: Voorpagina: Verdwenen Kattenhuis/Eppegem
Veldkapel "De Don" /Zemst
Kerk/Zemst
Rubenskasteel/Elewijk
Weerdemolen/Weerde
Achterflap: Kasteel "Van den Nieuwenhuysse"/Hofstade**